

TURVAPAIKANHAKIJOIDEN VAPAA-AJAN TOIMINTA

SPR:n toimintakerhon kehittäminen

Suvi Huitsi ja Sari Mäläskä
Opinnäytetyö syksy 2016
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Kristillisen diakoniatyön suuntau-
tumisohjelma
Sosionomi (AMK) + kirkon dia-
konin virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Huitsi Suvi ja Mäläskä Sari. Turvapaikanhakijoiden vapaa-ajan toiminta. SPR:n toimintakerhon kehittäminen. Syksy 2016, 59 s.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Kristillisen diakoniatyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK), diakoni.

Opinnäytetyön tavoite on kehittämispainotteinen, jotta esikotouttamistyön tuloksia voidaan hyödyntää tulevissa toiminnoissa. Tärkeimpinä toiminnan kehittämiskohteina esitettiin vapaaehtoisten pitkäaikainen toimintaan sitouttaminen ja motivoiminen sekä tiedonkulun parantaminen. Tärkeänä tavoitteena oli myös lisätä yleistä myönteisyyttä turvapaikanhakijoita kohtaan.

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Suomen Punaisen Ristin (SPR) kanssa. Työn tavoitteena oli vapaa-ajan kerhotoiminnan toteuttamisen avulla saada työskentelykokemusta monikulttuurisesta ympäristöstä. Tarkoituksena oli myös löytää uusia ideoita ja toiminnan kehittämiskohteita turvapaikanhakijoiden esikotouttamistoimintaan Oulussa.

Opinnäytetyössä käsiteltiin SPR:n Oulun osaston koordinoimaa turvapaikanhakijoiden parissa tehtävää vapaa-ajan esikotouttamistoimintaa syksyn 2015 ja kevään 2016 aikana Oulun kaupungissa.

Työ laadittiin prosessikuvauksena, toiminnan suunnittelusta kerhotoiminnan toteutukseen ja tulosten arviointiin. Toimintaan osallistumisen kokemuksista kerättiin kehittämiskohteita ja lopuksi arvioitiin tulevaisuuden esikotouttamistyön tarvetta Oulussa. Teoriatieto perustuu vuorovaikutuksen ja kohtaamisen sekä monikulttuurisen asiakastyön kirjallisuuteen ja tilastotietoihin. Käytännön kokemustieto koottiin haastatteluin ja havaintoja tehden. Opinnäytetyössä haastateltiin SPR:n Oulun osaston esikotouttamistoiminnassa mukana olevaa monikulttuurisen toiminnan yhdyshenkilöä sekä kerhotoiminnan vastuuhjaajia. Esikotouttamisen kokemusasiantuntijoita eli kerhoon osallistuneita turvapaikanhakijoita ei voitu haastatella heidän turvallisuutensa takaamiseksi, mutta osallistujien toiminnasta antama palaute on otettu vastaan ja käsitelty SPR:n Oulun piirissä.

Asiasanat: turvapaikanhakija, vastaanottokeskus, esikotouttaminen, kotouttaminen, kotoutuminen, vuorovaikutus, kohtaaminen, monikulttuurisuus

ABSTRACT

Huitsi Suvi and Mäläskä Sari. Asylum Seekers' Free Time Activities. Developing Club Activity of the Finnish Red Cross. Autumn 2016, 59 pages. Language: Finnish.
Diaconia University of Applied Sciences, Degree Programme in Social Services, Christian Diaconal Work, Bachelor of Social Services, Deacon.

The goal of the thesis was development oriented, so that the results of the pre-integration work could be utilised in future operations. Long-term strengthening of volunteer commitment to the operations, motivating volunteers and improving communications are presented as the most important targets for development. Another important goal was to increase general positive attitude towards asylum seekers.

This thesis was made in co-operation with the Finnish Red Cross (SPR). The purpose of the thesis was to get work experience in a multicultural environment by carrying out free time club activities. The aim was also to get new ideas and find targets for development in the operations and activities of pre-integration activities for asylum seekers in Oulu.

The thesis covers free time pre-integration activities with asylum seekers, co-ordinated by SPR Oulu in the autumn of 2015 and in the spring of 2016 in the city of Oulu.

This study was carried out as a process description, starting from planning the activities and proceeding to carrying out club activities and evaluating the results. Targets for development were identified during the experience and the need for future pre-integration work in Oulu was evaluated as well. The theoretical background information was collected from literature and statistics on interaction, encounters and multicultural customer work. The practical experiential knowledge was gathered through interviews and by making observations. A contact person of multicultural operations involved in SPR Oulu's pre-integration operations and persons responsible for the club activities were interviewed for the study. Experience experts in pre-integration, i.e. asylum seekers participating in the club activities, could not be interviewed due to safety concerns, but the feedback on the activities given by the participants has been processed at SPR Oulu.

Key words: asylum seeker, reception centre, pre-integration, integration, interaction, multiculturalism

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO	7
2 MAAHANMUUTTOPROSESSIIN LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ	8
2.1 Turvapaikanhakija.....	8
2.2 Hätmajoitusyksikkö ja vastaanottokeskus.....	9
2.3 Kirkko turvapaikkana.....	11
2.4 Esikotouttaminen	13
2.5 Kotouttaminen ja kotoutuminen	13
3 VUOROVAIKUTUKSELLINEN ASIAKAS- JA MONIKULTTUURISUUSTYÖ OHJAUSTYÖSSÄ.....	16
3.1 Ohjaajan taidot ja vuorovaikutus	16
3.2 Vuorovaikutus ja dialogisuus, asiakkaan kuuleminen	18
3.3 Asiakkaan omat oikeudet ja vaikutusmahdollisuudet.....	19
3.4 Monikulttuurisuustyön erityispiirteitä	21
3.5 Uskonnollisuuden kohtaaminen monikulttuurisuustyössä.....	23
4 SPR:N OULUN OSASTON ESITTELY JA TOIMINTA	26
4.1 Monikulttuurisuus-osaamisen kehittäminen	27
4.2 Monikulttuurisuuden ryhmätoiminnot	28
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	30
5.1 Tavoite ja tarkoitus	30
5.2 Toteuttamisen kuvaus	31
6 KERHOTOIMINNAN TOTEUTUS ESIKOTOUTTAMISENA	33
6.1 SPR:n ja Diakin opiskelijoiden toiminnansuunnittelu	33

6.2 Opiskelijoiden ohjaamat kerhokerrat	34
6.3 Vastuuohjaajien palaute kerhotoiminnasta	35
6.4 Monikulttuurisen toiminnan yhdyshenkilön palaute kerhotoiminnasta	36
7 NÄKÖKULMIA EETTISYYTEEN	38
7.1 Eettisyys monikulttuurisuudessa	38
7.2 Eettisyys sosiaalialan työssä	39
7.3 Eettisyys diakonisessa monikulttuurisuustyössä	40
7.4 Eettisyys opinnäytetyöprosessissa	42
8 KERHOTOIMINNAN KEHITYSIDEAT JA TULEVAISUUS	44
8.1 SPR:n Oulun osaston toimintaan liittyvät kehitysideat	44
8.2 Käytännön kerhotoimintaan sisältyvät kehitysideat	47
8.3 Kerhotoiminnan tulevaisuus esikotouttamisena	49
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	51
9.1 Opiskelijoiden johtopäätökset	51
9.2 Monikulttuurisuusosaamisen hyödyntäminen seurakuntatyössä	52
LÄHTEET	54

1 JOHDANTO

Suomeen saapui sisäministeriön mukaan 11 000 turvapaikanhakijaa syyskuussa 2015. Väkilukuun suhteutettuna syyskuun 2015 määrä oli suunnilleen saman verran kuin turvapaikanhakijoita saapui Saksaan ja Ruotsiin. Maahanmuuttovirasto (Migri) tarkensi arviotaan koko vuoden hakijamäärästä ja uusi arvio oli, että Suomeen saapuisi vuonna 2015 kaikkiaan noin 50 000 turvapaikanhakijaa. Kyse oli Suomen historian suurimmasta maahanmuuttoliikkeestä, joka tapahtui lyhyen ajan kuluessa. (Sisäministeriö 2015, mediatiedote 2.10.2015.)

Syyskuussa 2015 Tornioon avattiin uusi järjestelykeskus, joka poisti turvapaikanhakijoiden rekisteröintiin liittyneet ruuhkat maan muilta poliisiasemilta. Ouluun turvapaikanhakijoita tuli eniten muun muassa Irakista, Syyriasta, Afganistanista ja Somaliasta. Saapuvat turvapaikanhakijat olivat enimmäkseen yksin saapuneita nuoria, sekä naisia että miehiä, mutta joukossa oli myös perheitä ja alaikäisiä nuoria. Erityisesti Pohjois-Suomesta Ouluun saapuvien turvapaikanhakijoiden yllättävän suuri määrä antoi kiireellisen sysäyksen paikallisille vapaaehtoisjärjestöjen auttamistoiminnoille alkusyksyllä 2015. (Sanna Tuorila, henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2016.)

Suomen Punaisen Ristin (SPR) Oulun osasto lisäsi vapaaehtoistoimintaa Heikinharjussa. Lisäksi SPR:n Oulun piiri perusti syksyn 2015 alussa Vallinkorvaan hätämajoitusyksikön, josta syksyn kuluessa tuli varsinainen vastaanottokeskus. Näiden lisäksi SPR perusti hätämajoitusyksiköt ensin Muhoksen Päivärinteelle ja Vallinkorvan metsäoppilaitoksen pihapiirissä oleviin opiskelijakäytöstä poistuneisiin rivitaloihin Sanginsuussa. Myöhemmin syksyllä ilmeni kiireellinen lisätarve perustaa hätämajoitusyksiköt Hiukkavaaraan ja Kastelliin. Tunnistettujen tarpeiden pohjalta alettiin tuottaa monipuolisia aktivointi- ja esikotouttamistoimia turvapaikanhakijoille. (Sanna Tuorila, henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2016.)

Turvapaikanhakuprosessi on pitkä ja siksi esikotouttamista pidetään tärkeänä toimenpiteenä uuteen maahan tutustumisen ja suomen kielen oppimisen kannalta. Turvapaikanhakijat alkavat omaksua suomalaisen yhteiskunnan uusia tietoja ja taitoja

jo maahan saapuessaan. Lisäksi aktiivisella esikotouttamistoiminnalla tavoitellaan turvapaikanhakijoiden osallistamista suomalaiseen yhteiskuntaan. Esikotouttamisena käytetään arjen toimintatapoja, jotka auttavat osallistumaan uuden kotimaan elämänmenoon.

Opinnäytetyömme linkittyi ESR-rahoitteiseen (Euroopan sosiaalirahasto) Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla -hankkeeseen. Hankkeessa ovat mukana Oulun Diakonia-ammattikorkeakoulu (Diak), Oulun Diakoniaopisto (ODO) ja Oulun seudun ammattiopisto (OSAO). Hanke on voimassa 1.4.2015 - 31.12.2017. Hankkeessa tehdään tiivistä yhteistyötä maahanmuuttaja- ja romanijärjestöjen sekä eri organisaatioiden kanssa Pohjois-Pohjanmaalla. Opin portailla -hankkeen keskeiset tavoitteet ovat sujuvampien siirtymien kehittäminen perusasteen opinnoista toisen asteen opintoihin siirryttäessä, sujuvampien siirtymien kehittäminen toisen asteen opinnoista ammattikorkeakouluopintoihin ja ohjaus- ja opetushenkilöstön osaamisen laajentaminen eri kulttuureista tulevien ohjauksessa. (Diak i.a., Opin portailla.)

Opinnäytetyössä esitellään esikotouttamisen vapaaehtoinen kerhotoiminta, joka toteutettiin yhdessä Suomen Punaisen Ristin (SPR) Oulun osaston kanssa syksystä 2015 kevääseen 2016. Opinnäytetyö on näkökulmaltaan kehittämispainotteinen, jolloin valittua toimintaideaa suunniteltiin, toteutettiin, kehitettiin ja arvioitiin. Toteutuksen arvioinnin ja tulosten perusteella esitettiin kehittämisideoita sekä pyrittiin arvioimaan lyhyesti lähitulevaisuuden näkymiä. Tarkoitus on, että opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää tulevaisuudessa SPR:n esikotouttamistoiminnoissa.

Opinnäytetyössä käsitelimme vuorovaikutuksellisen kohtaamisen teoriataustaa, koska vapaaehtoinen esikotouttamistoiminta perustuu ensisijaisesti *ihmisten väliseen kommunikointiin ja vuorovaikutukseen*. Työkaluna vuorovaikutuksessa toimii oma persoona. Tulevina sosiaalialan ammattilaisina halusimme lisäksi tunnistaa ja kirjata opinnäytetyöhön myös monikulttuuriseen asiakastyöhön liittyviä erityispiirteitä. Tekstikappaleissa käytetään termiä asiakas, koska opinnäytetyössä asiakkaina eli kerhotoiminnan osallistujina, olivat turvapaikanhakijat valitussa Oulun alueen yksikössä.

2 MAAHANMUUTTOPROSESSIIN LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ

Suomeen tulleiden turvapaikanhakijoiden määrä on vaihdellut 1990- ja 2000-luvuilla, jolloin vuosittain Suomeen on saapunut noin 1000–4000 turvapaikanhakijaa. Vuonna 2015 Suomeen saapui huomattavasti aikaisempaa enemmän kansainvälistä suojelua hakeneita ihmisiä. Joulukuun loppuun mennessä 2015 Suomeen oli saapunut 32 478 turvapaikanhakijaa (tieto 31.12.2015). Eniten tulijoita on saapunut Irakista (63 %), Afganistanista (16 %), Somaliasta (6 %) ja Syyriasta (3 %). (Suomen Pakolaisapu i.a., Pakolaisuus Suomessa.) Suomessa ei ole muihin Länsi-Euroopan maihin verrattuna erityisen houkuttelevaa sosiaaliturvaa, työllisyystilannetta tai muita niin sanottuja vetotekijöitä - paitsi se, että Suomi on turvallinen ja hyvä maa asua. Ensisijaiset syyt turvapaikanhakijoiden määrän kasvuun ovat lähtö- ja kauttakulkumaissa. (Sisäministeriö i.a., Maahanmuutto. Turvapaikanhakijat.)

2.1 Turvapaikanhakija

Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta valtiosta. Turvapaikanhakija ei vielä ole pakolainen. Jos todetaan, että hakijaa uhkaa kotimaassaan esimerkiksi kidutus tai epäinhimillinen kohtelu, hän voi saada oleskeluluvan toissijaisen suojeluntarpeen perusteella. Oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella voidaan myöntää myös silloin, kun hakija ei voi palata kotimaahansa aseellisen selkkauksen vuoksi. (Työ- ja elinkeinoministeriö i.a., Yleistä maahanmuutosta ja maahanmuuttajista.)

Yleensä turvapaikanhakijat ovat paenneet vainoa tai sotaa. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos i.a., Turvapaikanhakijoihin liittyviä erityispiirteitä). Suurin osa kotimaastaan pakoon lähtevistä päätyy oman maansa lähialueille, ja osa heistä hakeutuu turvapaikanhakijoiksi Eurooppaan. Se, mihin maahan turvapaikanhakija päätyy, riippuu useista tekijöistä, kuten matkustusreitistä tai henkilön tiedoista kyseisestä maasta sekä varallisuudesta. (Sisäministeriö i.a., Maahanmuutto. Turvapaikanhakijat.) Turvapaikanhakijat tulevat Suomeen useista eri maista, eivätkä useinkaan puhu suomea. Turvapaikanhakuprosessiin liittyvän tutkinnan aikana turvapaikanhakijalla on oikeus

käyttää tulkkia, jonka viranomainen hankkii. Usein tutkintatyöskentelyyn tarvitaan tulkkausta ja kääntämistä. (Maahanmuuttovirasto i.a., Tietoa turvapaikanhakijalle.) Turvapaikanhakija asettuu vastaanottokeskukseen sen jälkeen, kun hän on tehnyt turvapaikkahakemuksen poliisilaitoksella. Poliisi ilmoittaa uudesta turvapaikanhakijasta vastaanottokeskukseen, joka huolehtii uuden hakijan vastaanotosta ja majoituksesta. Hakija saa keskuksessa ohjaajien järjestämänä tulkin välityksellä tietoa muun muassa vastaanottokeskuksessa asumisesta, toimeentulotukiasioista ja turvapaikkaprosessista. Lisäksi vastaanottokeskuksessa turvapaikanhakijoille järjestetään työ- ja opintotoimintaa sekä lapsille mahdollisuus koulunkäyntiin. Turvapaikanhakijoilla on ulkomaalaislain mukaan oikeus tehdä ansiotyötä oleskeltuaan maassa kolme kuukautta, poikkeustilanteissa kuusi kuukautta. (Sisäministeriö i.a., Maahanmuuttohallinto.)

Sosiaalipalvelut ja taloudellinen toimeentulo järjestetään turvapaikanhakuajana Suomen lain mukaisesti. Sosiaalipalveluihin kuuluu neuvontaa, ohjausta, sosiaalisten ongelmien selvittämistä ja muita tukitoimia, jotka ylläpitävät ja edistävät perheen jäsenten hyvinvointia ja suoriutumista. Terveystuella osalta tarjotaan välttämätön hoito. Elämiskustannuksiin voi hakea taloudellista tukea vastaanottokeskuksesta, jos hakija ei pysty elättämään itseään. Vastaanottokeskuksen myöntämä, valtion rahoista maksettava taloudellinen tuki, vastaanottoraha, on tarkoitettu vain välttämättömiä perustarpeita varten. Tuen määrä riippuu hakijan iästä ja esimerkiksi siitä, tarjotaanko aterioita. Summa nousee myös, mikäli perheessä on alle 18-vuotiaita. Vastaavasti käyttörahaa voi saada yksin Suomeen tullut alaikäinen. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 2011.)

2.2 Hätämajoitusyksikkö ja vastaanottokeskus

Laissa kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (746/2011) mainitaan, että mikäli Suomeen saapuu kerralla niin suuri määrä ulkomaalaisia, ettei heitä voida sijoittaa vastaanottokeskuksiin, voidaan heidät majoittaa järjestelykeskukseen, joka on tarkoitettu vain lyhytaikaiseksi ja tilapäiseksi ratkaisuksi. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 2011.)

Hätämajoituksen tarve oli erityisen suuri syksyllä 2015 Oulussa. Sanomalehti Kalevassa oli 19.8.2015 lyhyt uutinen hätämajoitusyksikön perustamisesta Vallinkorvaan Sanginsuussa. Uutisen mukaan yksikön neljän huoneen asuntoihin sijoitettiin enimmäkseen yksin Suomeen saapuneita miehiä, mutta osa asunnoista varattiin naisille sekä pienille perheille. Yksikön henkilöt olivat kirjoilla valtion omistamassa Oulun vastaanottokeskuksessa, mutta toiminnan ylläpitäjänä aloitti Suomen Punaisen Ristin (SPR) Oulun piiri. Oulun kaupunki antoi hyväksyntänsä hätämajoitusyksikön perustamiselle. (Sanomalehti Kaleva 19.8.2015.)

Vastaanottokeskusten toimintaa ohjaa Maahanmuuttovirasto. Maahanmuuttovirasto (Migri) on sisäministeriön alainen virasto, joka käsittelee ja ratkaisee maassamme maahantuloon, maassa oleskeluun, pakolaisuuteen sekä Suomen kansalaisuuteen liittyviä asioita. Toimintansa virasto aloitti Ulkomaalaisviraston nimellä 1.3.1995, mutta nimi vaihtui 1.1.2008 Maahanmuuttovirastoksi. (Maahanmuuttovirasto 2016, Tietoa virastosta.)

Vastaanottokeskuksella (VOK) tarkoitetaan turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten vastaanottokeskusta. Maahantulijat asuvat siellä ajan, jonka heidän turvapaikkahakemuksensa käsittely kestää. (Maahanmuuttovirasto 2016, Vastaanottotoiminta.) Keskus huolehtii turvapaikanhakijoiden vastaanotosta, majoituksesta, palveluista ja odotusajan tukitoiminnoista. Keskusten lukumäärä riippuu tulevista turvapaikanhakijoiden määristä. Keskuksissa asuvat turvapaikanhakijat voivat liikkua Suomessa vapaasti. (Sisäministeriö i.a., Maahanmuuttohallinto.)

Suomen Pakolaisapu määrittelee vastaanottokeskuksen paikaksi, joka tarjoaa asuinpaikan turvapaikkaa Suomesta hakeville. Vastaanottokeskus voi olla joko valtion, kunnan, järjestön tai yrityksen ylläpitämä. Vastaanottokeskuksessa asuminen on turvapaikanhakijalle ilmaista, ja asumisen on tarkoitus kestää niin kauan kunnes hakijan turvapaikkahakemus on ratkaistu. Turvapaikanhakija voi myös asua vastaanottokeskuksen ulkopuolella, jolloin majoitus on järjestettävä itsenäisesti ja omatoimisesti, mutta hakija on silti tietyn vastaanottokeskuksen palveluiden piirissä. Vastaanottokeskukset tarjoavat turvapaikanhakijoille lakisääteiset vastaanottopalvelut. (Suomen Pakolaisapu i.a., Sanasto.)

Vastaanottokeskus ja asukas laativat yhdessä toimintaohjelman, jonka mukaisesti turvapaikanhakija osallistuu työ- ja opintotoimintaan. Työtoiminta voi olla muun muassa siivousta, kunnostustöitä tai pihatöitä, harrastusryhmien tai kerhojen ohjaamista, avustavia tehtäviä kunnassa tai yrityksissä ja niin edelleen. Opintotoiminta on suomen tai ruotsin kielen opiskelua, suomalaiseen kulttuuriin ja tapoihin tutustumista tai tietotekniikan opiskelua. (Pakolaisneuvonta ry i.a., Turvapaikanhakijan asema Suomessa.)

Suomen Punainen Risti voi perustaa vastaanottokeskuksia vain Maahanmuuttoviraston pyynnöstä. Tällöin valtio maksaa vastaanoton kustannukset ja vastaa turvapaikkahakemusten käsittelystä. Maahanmuuttovirastolla on oikeus päättää uusien vastaanottokeskusten perustamisesta ja lakkauttamisesta. (Suomen Punainen Risti i.a., Turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten vastaanotto.)

2.3 Kirkko turvapaikkana

Kirkot ja uskonnolliset yhteisöt ovat kautta historian tarjonneet fyysisen ja henkisen turvapaikan eri tavoin vainotuille ihmisille. Lähtökohtana on lähimmäisenrakkaus, jonka mukaan kristittyjen velvollisuus on auttaa. Kaikki kristityt ovat kanssakulkijoita lähimmäisilleen. Kirkko turvapaikkana -käytäntö aktivoitui toisen maailmansodan aikana Euroopassa, ja nykyinen toiminta on käynnistynyt monissa Euroopan maissa 1970-luvulla. (Suomen Ekumeeninen Neuvosto 2007, Kirkko turvapaikkana.)

Kirkko voi toimia turvapaikkana niissä tilanteissa, kun yksittäinen henkilö tai perhe kääntyy kirkon puoleen hakeakseen turvaa, apua ja tukea kielteisen turvapaikkapäätöksen saatuaan. Suomen Ekumeenisen Neuvoston (SEN) mukaan kirkkoturva on osa yleistä diakoniaa. Perusperiaatteena on, että avuntarpeessa olevia autetaan riippumatta heidän statuksestaan Suomessa. Niiden, joita kukaan muu ei auta, tulee erityisesti olla seurakunnan huomion ja diakonian kohteena. Usein suuri yleisö julkisessa keskustelussa vaatii kirkolta selkeätä heikoimpien puolelle asettumista. Kirkkoturvakäytäntö on vahva sosiaalieettinen kannanotto niiden puolesta, jotka ovat yhteiskunnassamme kaikkein haavoittuvimmassa asemassa. Suomen Ekumeenisen Neuvoston kokoama Kirkko turvapaikkana -julkaisu on tarkoitettu tueksi seurakunnille,

esimerkiksi keskustelujen pohjaksi ja rohkaisuksi toimia turvapaikkaa tarvitsevien puolesta. Julkaisussa selostetaan turvapaikkakäytännön taustaa ja annetaan konkreettisia toimintaohjeita. (Suomen Ekumeeninen Neuvosto 2007, Kirkko turvapaikkana.)

Suomessa kirkkoturvatoiminta on ollut vähäistä, tapauksia on ollut vuosittain vain muutamia. Kirkkoturva ei ole lähtökohtaisesti lainvastainen tai valtiota vastustava käytäntö. Toiminnan katsotaan lähinnä täydentävän valtion toimintaa keskuudessamme elävien siirtolaisten tukemisessa. Kirkkojen yksi merkittävä rooli voi olla turvaa hakevien ihmisten vuoropuhelun tukeminen viranomaisten kanssa. Täydentämällä ja tukemalla tätä vuoropuhelua kirkot edistävät ihmisoikeuksien toteutumista Suomen maahanmuuttopolitiikassa. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a., Aamenesta öylättiin. Kirkko turvapaikkana.)

Kun maahan saapuu kerralla paljon turvapaikanhakijoita, kirkko voi tarjota esimerkiksi SPR:n käyttöön tilojaan hätämajoitusta varten. Seurakunta voi järjestää vaatekeräyksiä sekä toimia vapaa-ajan toiminnan ja kielen opiskelun mahdollistajana. (Tampereen seurakunta i.a., Miksi kirkko auttaa turvapaikanhakijoita)

Suuren turvapaikanhakijoiden määrän vuoksi useat kirkot ympäri Suomea ryhtyivät toimiin turvapaikanhakijoiden auttamiseksi syksyllä 2015. Esimerkiksi Helsingissä Mikael Agricolan kirkon krypta tarjottiin hätämajoitustilaksi ja Oulussa kirkko perusti tukiyhdistyksen turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskukselle. (Valomerkki 2015.) Oulun kirkon perustaman tukiyhdistyksen tarkoituksena oli koordinoida keskitetysti, millaista apua Ouluun tulleet turvapaikanhakijat tarvitsevat. Lisäksi tukiyhdistyksen kautta kuntalaiset pystyivät lahjoittamaan vaatteita ja muita tavaroita turvapaikanhakijoiden käyttöön. Tukiyhdistyksen tavoitteena oli myös järjestää esimerkiksi ystävä-, urheilu- ja musiikkitoimintaa turvapaikanhakijoille. Suomen Punaisen Ristin Oulun piiri ja Oulun vastaanottokeskus tekivät yhteistyötä tukiyhdistyksen kanssa. (Sanomalehti Kaleva 3.9.2015.) Ympäri Suomea kirkoissa kerättiin syksyn 2015 aikana sekä kolehteja että lipaskeräyksiä turvapaikanhakijoiden hyväksi. (Valomerkki 2015).

2.4 Esikotouttaminen

Esikotouttaminen on lähinnä mielekkään tekemisen löytämistä, millä voidaan ennalta ehkäistä turhautumisesta sekä tekemättömyydestä aiheutuvia kielteisiä ilmiöitä. (Kotkan kaupunki i.a., Turvapaikanhakijoille esikotouttamista). Suomessa kotouttamisesta on säädetty kotouttamislaki (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta), mutta turvapaikanhakijat kuuluvat vastaanottolain piiriin (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta), joten heitä ei koske kotouttamislain säädökset. (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 1999; Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 2011.)

Esikotouttaminen on hätämajoitusyksikössä ja vastaanottokeskuksessa yhteistyötahojen järjestämää toimintaa virallisia paperiasioita odotellessa. Esikotouttaminen tapahtuu vastaanottoaikana ja on kotoutumista edistävää toimintaa ennen oleskeluluvan saamista ja kuntaan siirtymistä. Kielikurssit ja yhdistystoiminta vaikuttavat positiivisesti Suomeen tulon jälkeen selviytymisen kokemiseen. Kotoutuminen on henkilökohtainen prosessi, jossa erilaiset sopeutumisen tunteen kaudet vuorottelevat. (Suomen Punainen Risti 2014, Kotoutumiskaari.)

2.5 Kotouttaminen ja kotoutuminen

Suomen Pakolaisapu määrittelee kotouttamisen maahanmuuttajan yksilölliseksi kehitykseksi, jossa muuttaja pyrkii osallistumaan työelämään ja yhteiskunnan toimintaan sekä samalla kuitenkin säilyttämään oman kielensä ja kulttuurinsa. Tällä hetkellä virallinen kotouttamisjakso on kolmen vuoden pituinen, ja jaksoa voidaan erityistapauksissa pidentää. (Suomen Pakolaisapu i.a., Sanasto.) Kotouttamisella tarkoitetaan kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja erilaisilla palveluilla. Kotouttaminen on kotoutumisen aktiivista tukemista aikana, jolloin maahanmuuttaja on saanut oleskeluluvan Suomeen ja muutto kuntaan tai muuhun maahan tapahtuu. Paluu kotimaahan voi olla myös vaihtoehtona. Pitkän odotuksen ja epävarmojen aikojen jälkeen perheiden yhdistäminen

on tärkeä asia ja tuo tyytyväisyyttä. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010; Suomen Punainen Risti 2014, Kotoutumiskaari.)

Valtion kotouttamisohjelman mukaan kotouttamispolitiikka edellyttää kaikkien hallinnonalojen sitoutumista uudistetun ohjelman tavoitteisiin. Ohjelman painopistealueita ovat maahanmuuttajien työllisyyden edistäminen ja maahanmuuttajalasten ja -nuorten sekä perheiden ja naisten tukeminen. Työllistymistä edistetään työhallinnon palveluita ja kotoutumiskoulutusta edelleen kehittämällä. Maahanmuuttajan asettuminen asumaan kuntaan ja osallisuus kuntalaisena on kotoutumisen perusta. Siksi maahanmuuttajapalveluita tuetaan kehittämällä varhaiskasvatusta, koulutusta sekä sosiaali- ja terveyspalveluita. Uudistetulla ohjelmalla maahanmuuttajanuorille ja lapsille halutaan varmistaa riittävät kieli- ja opiskeluvalmiudet sekä koulutuspolkujen sujuvuus (vertaa Diakin Opin portailla -hanke). Lisäksi asunto-, liikunta ja kulttuuripalveluilla edistetään suomalaiseen arkeen kotoutumista. Kansalaisyhteiskunnan ja järjestöjen kytkeminen mukaan kotouttamistyöhön on otettu kotouttamisohjelmassa tärkeäksi lähtökohdaksi. (Työ- ja elinkeinoministeriö i.a., Kotouttaminen.fi-palvelu.)

Myönteisen turvapaikkapäätöksen saaneen henkilön kotoutuminen Suomeen vaatii pitkäjänteistä työtä ja nopeaa alkuvaiheen panostusta. Suomen Pakolaisavun mukaan noin puolet Suomeen saapuneista turvapaikanhakijoista saavat myönteisen päätöksen ja pääsevät varsinaisten kotoutumispalveluiden piiriin. (Suomen Pakolaisapu i.a., Kotoutumisen edistäminen.)

Suomen ulkomaalaispolitiikan yhtenä tavoitteena on kotoutuminen. Kotouttamisen tavoitteena on yhteiskunnallisen tasa-arvon luominen maahanmuuttajille, maahanmuuttajien oman kulttuurin ja etnisen yhteisyyden tukeminen sekä kulttuurisen moniarvoisuuden hyväksyminen. Samalla pyritään suvaitsevien asenteiden syntymiseen ja kehittämiseen maahanmuuttajia kohtaan. (Sisäministeriö i.a., Kotoutuminen.) Kotoutumissuunnitelma on yksilöllinen, sen ehtona ovat työttömyys tai toimeentulotuen saaminen. Muita kotoutumistoimenpiteitä ovat muun muassa kieliopinnot, ammatinvalinnanohjaus, ammatillinen tai muu koulutus, työharjoittelujaksot ja työkokeilut. Maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumissuunnitelmaan kolmen vuoden ajan. Kotoutumissuunnitelman tekevät yhdessä maahanmuuttaja, hänen kotikuntansa ja

työ- ja elinkeinotoimisto. Perheelle kerrotaan myös suomen kielen kursseista, joihin kannustetaan hakeutumaan. Näitä järjestetään esimerkiksi kolmannen sektorin vapaaehtoistoimintana, mutta tarjolla on lisäksi valtion kustantamia kielikursseja. Kotouttamista ohjaa Laki kotoutumisen edistämisestä. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010.)

Laki kotoutumisen edistämisestä uudistui vuonna 2011. Päivitetty laki noudattaa pääpiirteiltään yhteisiä Euroopan unionin periaatteita maahanmuuttajien kotouttamispolitiikasta. Keskeisimpiä lain uudistuksia olivat tavoitteet kotoutumisen kaksisuuntaisuuden edistämisestä ja maahanmuuttajien osallisuuden lisäämisestä. Kotoutuminen edellyttää maahanmuuttajien ja kantaväestön vuorovaikutusta ja yhteistä toimintaa. Lakiuudistuksessa mainitaan alkuvaiheen ohjauksen parantaminen. Maahantulon alkuvaiheessa on erityisen tärkeää saada tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, oikeuksista ja velvollisuuksista sekä neuvontaa kielikoulutus- ja työnhakuvaiheissa. Uudistuksella pyrittiin myös haavoittuviin ryhmiin kuuluvien ihmisten syrjäytymisen ehkäisemiseen. Näihin ryhmiin kuuluvat esimerkiksi vammaiset, vanhuksat ja vaikeassa tilanteessa elävät naiset ja lapset. Lisäksi lain päivittämisellä tavoiteltiin pakolaisten hallittua kuntiin sijoittumista. (Tuoriniemi 2014.)

3 VUOROVAIKUTUKSELLINEN ASIAKAS- JA MONIKULTTUURISUUSTYÖ OHJAUSTYÖSSÄ

Opinnäytetyössä käsitellään vuorovaikutuksellisen asiakas- ja monikulttuurisuustyön teoriaa, koska ohjaustyö perustuu ihmisten väliseen kohtaamiseen, kommunikointiin ja vuorovaikutukseen. Työkaluna vuorovaikutuksessa toimii oma persoona. Lisäksi halusimme tunnistaa ja kirjata opinnäytetyöhön myös monikulttuuriseen asiakastyöhön liittyviä erityispiirteitä.

3.1 Ohjaajan taidot ja vuorovaikutus

Aallon (2000, 15) mukaan ohjaajan tärkein ja ensisijainen asia on luoda luottamuksellinen ja turvallinen ilmapiiri asiakasryhmään. Luomio (2011, 105–108) korostaa puolestaan vuorovaikutustaitoa, selkokieelisyyttä, toistamista, asioiden pilkkomista pienempiin kokonaisuuksiin ja riittävän ajan varaamista asiakastilanteisiin. Ryhmässä toimiminen edellyttää turvallisuutta ja tunnetta hyväksytyksi tulemisesta omana itsenään. Yleensä ihmiset ovat uusien ihmisten kanssa toimiessaan aluksi hyvin epävarmoja. Siksi ryhmän aloituksessa on tärkeää, että pyritään pienin askelin dialogiseen vuorovaikutukseen ja ryhmän sisäinen luottamus saadaan kasvamaan. (Aalto 2000, 15–19.) Turvapaikanhakijat ovat voineet kokea väkivaltaa, vainoa tai kidutusta, ja siksi luottamuksellisen ja turvallisen ilmapiirin luominen on erittäin tärkeää monikulttuurisuustyössä. Turvallinen ja hyväksyvä ryhmä tarjoaa erinomaisen paikan saada yhteyden tunteisiin ja myös ilmaista niitä. Tunteiden ilmaisuun olisi hyvä rohkaista kaikkia ryhmän jäseniä. (Aalto 2000, 17–19.)

Turvaton yhteisö tai ryhmä on altis kriisiytymiselle. Työntekijöiden läsnäolo luo turvalliset puitteet avoimelle ryhmäkeskustelulle. Luottamus ryhmässä kehittyy vähitellen ja satunnaisia arjen onnistumisia saavutetaan vuorovaikutustilanteissa enemmänkin. Tällöin läsnäolo vahvistaa asiakkaan omaa toimijuutta ja osallisuutta. Läsnä olemisen ja jakamisen sekä arkisen toiminnan kautta päästään syvempiin kohtaamisiin, joissa on mahdollista päästä myös käsittelemään asiakkaan elämän

merkityksellisiä asioita. Voimaantumista ja elämänotteen hallinnan paranemista yleensä tapahtuu jossain määrin. (Laitinen & Niskala 2013, 230–234, 243.)

Turvallisen ilmapiirin luomiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota, koska asiakkaat ovat uuden elämäntilanteen edessä uudessa maassa. Tapion (2016) mukaan ohjaajien tulisi olla toiminnassaan realistisia ja konkreettisia. Vaihtoehtoja voidaan esitellä, koska oleskeluluvan saaminen on vielä kesken. Keskusteluissa on hyvä luoda välitavoitteita kotoutumiselle, esimerkiksi kielen opiskelulla, terveydenhoidon käynneillä, koulutukseen/kouluun osallistumisella tai harrastustoiminnalla. Toimilla pyritään tukemaan asiakkaan omaa toimijuutta, näin myös ehkäistään syrjäytymistä. Yleistä kotoutumista edistävät muun muassa työllistyminen, suomen kielen taito, laajat ja tiiviit sosiaaliset verkostot, järjestetty sosiaalinen tuki ja kohtuullinen taloudellinen hyvinvointi. (Tapio 2016.)

Turvapaikanhakijoiden ryhmätoiminnassa voidaan ajautua tilanteisiin, joihin ei ole voinut mitenkään etukäteen varautua. Osa jännitteistä voi perustua tapaamisten tavoitteisiin, joita ei koeta tai ymmärretä yhteisiksi. Asiakkaiden omille toiveille ei löydy tilaa, eikä yhteistä ymmärrystä kohtaamisen tarkoituksesta pääse syntymään. Tilanteissa voi olla myös kommunikaatio-ongelmia, jolloin dialogisuus ei toteudu. (Laitinen & Niskala 2013, 327, 330–331, 336–356.) Oma havaintomme käytännön ohjaustyöstä tukee sitä, miten tärkeää ohjaajan on säilyttää oma rauhallisuutensa ja siten taidollisesti ohjata ryhmää eteenpäin. Kohtaamisen tavoite ja tarkoitus tulee aina myös kertoa kohderyhmälle. Tarvittaessa on kyettävä vähintään rauhoitteluun tai lohduttamaan ryhmässä esille nousseita, voimakkaitakin reaktioita. Lisäksi ryhmäohjaajan pitää osata ottaa huomioon, milloin tarvitaan erityistä ammattiapua ja ohjata asiakas oikean avun piiriin. Tavoitteena ryhmäohjauksessa on tukea asiakkaan omaa toimijuutta, antaa hänelle eväitä oman elämän ymmärrykseen ja sitä kautta elämän hallintaan uudessa maassa.

Ohjaajan ammatti- ja erityistaitoja ei ole määritelty. Yleensä vapaaehtoisiksi ohjaajiksi valikoituvat henkilöt, jotka ovat opiskelleet tai harjoitelleet ryhmän ohjaamista, ohjaustoimintaa tai käyttäneet erilaisia luovia ja toiminnallisia menetelmiä. Lisäksi usealla ohjaajalla voi olla takanaan sosio- tai psykodraamakokemuksia. (Aalto 2000, 137–139.) Kokemuksemme mukaan olennaisinta vapaaehtoisessa ohjaustyössä on kyky

tunnistaa oma ammattitaidon taso. Ohjaaminen onnistuu luontevimmin tiettyjen ominaisuuksien, esimerkiksi hyvien vuorovaikutustaitojen, empatian ja kuuntelukyvyn kautta. Lisäksi on etua, jos ohjaajalla on kokemusta myös yllättävien tilanteiden hallinnasta. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi kykyä sietää kielteisiä tunteita tai kykyä antaa tilaa toisten tunteille. On luonnollisesti tärkeää, että ohjaajan suhde itseen on kunnossa. Ohjaustyössä toimimisessa yhteys omiin tunteisiin ja oman herkkyyden tunnistaminen itsessä ovat keskeisiä.

Tärkeitä seikkoja Aallon (2000, 138–141) mukaan ovat myös ohjeistustaito ja kiireettömyys. Selkeiden ohjeiden antaminen on opeteltavissa oleva taito. Hyvä ohjeistus ja erityisesti sen vaikuttavuus ryhmään ovat huomionarvoisia seikkoja. Kiireettömyys tarkoittaa sitä, että ohjaaja tiedostaa sen, että ryhmän sisäiset prosessit vievät aikaa. Tunteet ja niiden käsittely tarvitsevat rauhallista tilaa, jossa niitä voi edelleen jäsentää. Jos ryhmän jäsenet huomaavat ohjaajan kiirehtivän tai olevan hermostunut asioiden hitaasta etenemisestä, voivat ryhmän jäsenet helposti sulkeutua. (Aalto 2000, 138–141.)

3.2 Vuorovaikutus ja dialogisuus, asiakkaan kuuleminen

Lähtökohta on, että jokainen ihminen on oman elämänsä asiantuntija. Ammattilaisten toimintaa säätelevät Suomen lait, säädökset, koulutus ja työyhteisö. Suurin työtä haittaava tekijä on yleensä kiire, mutta ammattilaisen pitäisi silti pyrkiä olemaan läsnä vuorovaikutustilanteissa. (Ihalainen & Kettunen 2011, 147.) Hyvän vuorovaikutuksen tunnistaa siitä, että siinä on aitoutta, empatiaa, sensitiivisyyttä, intuitiota/tunneälyä ja osaamista. Samat lainalaisuudet pätevät myös vapaaehtoistyössä. Näiden elementtien avulla asiakas saadaan kokemaan, että häntä ymmärretään, vaikka yhteistä kieltä ei välttämättä ole. On tärkeää keskustella asiakkaan kanssa siten, ettei ammattilaisen asenne ole asiakas-, tai asiantuntijakeskeinen, vaan hänen tulee ohjata vuorovaikutusta niin, että se pysyisi dialogisena. Dialogissa on tärkeää tunneviestintä, kuunteleminen, yhdessä tekeminen, ohjaus ja tuki. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 16, 84.) Ihalaisen ja Kettusen (2011, 39) mukaan vuorovaikutustilanteissa sanallista viestintää tärkeämpää on sanaton viestintä. On lisäksi hyvä tunnistaa, miten eri kulttuureissa tietyt ilmeet ja eleet eli kehon kieli tulkitaan. Ilmeet ja eleet paljastavat itsestä enemmän kuin

mitä itse haluamme. Tämän vuoksi monikulttuurisuustyössä ammattilaisen tai vapaaehtoisohjaajan tulee tiedostaa oma kehon kielensä tarkasti. (Ihalainen & Kettunen 2011, 39.)

Huomioiminen on kuuntelemista ja sen varmistamista, mikä vaatii aitoa läsnäoloa. Kunnioittava ilmapiiri voimaannuttaa asiakasta ja auttaa häntä löytämään voimavaroja kohtaamaan ongelmat. Kohti ratkaisua lähdetään asiakkaan omista tavoitteista, mutta dialogisessa vuorovaikutuksessa pyritään yhdessä miettimään mahdollisia ratkaisuja ja keinoja tavoitteiden saavuttamiseen. Vuorovaikutuksen muotona tämä voi tapahtua opastuksena, ohjeistuksena, neuvontana tai muuna tukena. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2011, 125.)

Vuorovaikutus tapahtuu pääosin kielellisesti, joten on tärkeää, että kieli- ja tulkkipalveluja käytetään erityisesti maahantulon alkuvaiheessa sekä silloin, kun on päätettävä maahanmuuttajan oikeuksista, etuuksista ja velvollisuuksista tai kun asian selvittäminen muutoin sitä vaatii. Kotoutumista edistävässä laissa (1386/2010) säädetään, että viranomaisen on järjestettävä tulkitseminen ja kääntäminen asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta, tai jos asianosainen ei osaa viranomaistyössä käytettävää suomen tai ruotsin kieltä. Asia voidaan tulkita tai kääntää sellaiselle kielelle, jota asianosaisen voidaan todeta asian laatuun nähden riittävästi ymmärtävän. Tulkki- ja käännöspalveluja tuottavat alueelliset tulkikeskukset, joita on Suomessa yhdeksän. Tulkkauspalvelujen yleistä saatavuutta ja säästöjä voidaan saavuttaa käyttämällä etätulkkauksia. Kaikissa tulkikeskuksissa on mahdollisuus puhelin- ja videotulkkaukseen. Tulkki tai kääntäjä ei saa luvattomasti ilmaista tulkitsemistilanteessa tietoonsa saamaansa luottamuksellista tietoa. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010.)

3.3 Asiakkaan omat oikeudet ja vaikutusmahdollisuudet

Asiakkaan oikeutta ja vastuuta päättää itseään koskevista asioista tulee aina kunnioittaa, kunhan ne eivät loukkaa toisten ihmisten vastaavia oikeuksia. YK:n (Yhdistyneet kansakunnat) ihmisoikeuksien 1. artiklassa sanotaan

Kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan. Heille on annettu järki ja omatunto, ja heidän on toimittava toisiaan kohtaan veljeyden hengessä.

Näillä oikeuksilla tarkoitetaan jokaiselle ihmiselle kuuluvia perustavanlaatuisia oikeuksia. Oikeuksien tavoitteena on turvata ihmisille ihmisarvoinen elämä, turvata hänen perustoimeentulonsa ja antaa yhteiskunnalliset osallistumismahdollisuudet. Oikeudet ovat voimassa kaikkialla henkilön taustasta, sukupuolesta tai yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta. Ihmisoikeudet ovat siten yleismaailmallisia, luovuttamattomia, toisiinsa liittyviä ja toisistaan riippuvia sekä perustavanlaatuisia. Erityisesti turvapaikanhakijoita uhkaavat ihmisoikeusrikkomuksista esimerkiksi laittomat vapaudenriistot, pakkotyö tai ihmiskauppa. (Suomen YK-liitto i.a., Ihmisoikeudet.)

Asiakkaan omien oikeuksien tunnistamisen lisäksi asiakkaan odotetaan ilmoittavan kaikista hänen elämisolosuhteissaan tapahtuvista muutoksista viipymättä viranomaisille, esimerkiksi vastaanottokeskuksen henkilökunnalle. Asiakkaan kohtaamisessa on huolehdittava siitä, että asiakas saadaan osalliseksi palvelujensa järjestämiseen ja kehittämiseen, tarvittaessa tulkin avulla. Tällöin hänellä itsellään on parhaimmat mahdollisuudet vaikuttaa häntä koskeviin päätöksiin. Yksi vaikutusmahdollisuus on myös koota asiakkaiden keskinäisiä yhteistyöryhmiä eri palveluihin. Joillekin asiakkaille on helpompaa edistää asioita osallistumalla erilaisiin ryhmiin. (Kaseva 2011.)

Suomeen saapuu myös alaikäisiä turvapaikanhakijoita ilman huoltajaa. Suurin osa heistä on 16–17-vuotiaita. Alaikäiset ilman huoltajaa saapuneet turvapaikanhakijat ohjataan erillisiin alaikäisten vastaanottoyksiköihin, joissa heidän turvallisuudestaan ja välttämättömistä tarpeistaan huolehditaan. Ilman huoltajaa saapuneille lapsille ja nuorille määrätään edustaja, joka hoitaa heidän asiaansa viranomaisten kanssa. Menettelyllä turvataan alaikäisten oikeus tulla kuulluksi ja samalla turvata heille vaikutusmahdollisuus omiin asioihinsa. (Sisäministeriö 2015, Mediatiedote 22.9.2015.)

3.4 Monikulttuurisuustyön erityispiirteitä

Tapion (2016) mukaan kullakin maalla on oma, aikojen saatossa muodostunut kulttuurinsa. Kulttuuri on tapaa ajatella, tuntea ja reagoida. Nämä koetut perinteet vaikuttavat tiettyyn yhteiskuntaan tai sen yhteisöön kuuluvien ihmisten elämäntapaan. Elämäntavat koostuvat tiedoista, uskomuksista, moraalikäsityksistä, laeista, tavoista ja tottumuksista, joita ihminen asuessaan on yhteisönsä jäsenenä omaksunut. Yhteenvetona Tapio (2016) toteaa, että kulttuuri on tiedon, uskomusten ja arvojen moniulotteinen järjestelmä, jonka kautta ihmiset rakentavat kokemuksiaan ja havaintojaan, toimivat ja suorittavat valintoja eri vaihtoehtoista. Kulttuuri siirtyy ja rakentuu tiedonvälityksen ja myös oppimisen kautta.

Jokainen kulttuuri on muotoutunut tarkoituksenmukaiseksi juuri siihen ympäristöön, jossa se vaikuttaa. Elämäntavan muotoutumiseen vaikuttavat muun muassa maantieteelliset, taloudelliset, demografiset (esimerkiksi ikä, sukupuoli, koulutustaso tai siviilisääty) ja historialliset tekijät. Erilaiset luonnonvoimat, sodat ja tieteelliset keksinnöt myös osaltaan suuntaavat kulttuurin kehitystä. (Tapio 2016.) Näiden tekijöiden tunteminen auttaa meitä paremmin ymmärtämään, miten jokin kulttuuri ja sen meistä ehkä kummalliset käyttäytymistavat ovatkin tarkoituksenmukaisia ja järkeviä niiden omassa kontekstissa. On ammattimaista ja kohteliasta kanssakäymistä kunnioittaa toisen ihmisen erilaista elämäkokemusta. Tapion (2016) oppimateriaalin mukaan kulttuurilla tarkoitetaan kaikkia niitä asioita, joita ihmiset ja kansat ovat oppineet historiansa aikana tekemään, arvostamaan, tai mihin he ovat oppineet uskomaan ja joista he ovat oppineet nauttimaan. Kulttuuri myös muuttuu ja uudistuu jatkuvasti.

Vuorovaikutuksellisen monikulttuurisuustyön erityispiirteisiin kuuluu kiinteästi oma tapamme viestiä ja toisten tekemät tulkinnot viestinnästämme. Tulkinnot ovat vaikeasti arvioitavissa, koska vuorovaikutukselle on tyypillistä se, ettei sitä voida loppuun asti ohjeistaa. Samat neuvot ja ohjeet eivät toimi joka tilanteessa, tällöin työssä vaaditaan herkkyyttä ja intuitiivista tilannetajua. Tärkeä monikulttuurisuustyön erityispiirre on myös vallan käyttäminen. Vuorovaikutussuhteessa vaikuttavat monenlaiset näkyvät ja piilossa olevat yhteiskunnalliset valtarakenteet, jotka ammattilaisen tulisi pyrkiä

tiedostamaan ja tunnistamaan. Työntekijöiden ja asiakkaiden välillä on tavalla tai toisella aina kyse vallankäytöstä. Valta voi tuntua vähäiseltä, mutta asiakkaalle se on aina merkityksellistä. Työntekijällä on esimerkiksi valta määritellä, mihin asiakkaan ongelmiin hän tarttuu ja mitä vaihtoehtoja tai millaisia toimenpiteitä hän esittää. (Talentia ry 2013, 11–12.)

Turvapaikanhakijoiden parissa tehtävässä työssä on hyvä kiinnittää huomiota myös maahanmuuton psykososiaaliseen prosessiin. Suomen Mielenterveysseuran (2016) mukaan maahanmuutossa voidaan tunnistaa viisi yleistä vaihetta, mutta kukin maahanmuuttaja kokee vaiheet yksilöllisesti. Suomen Mielenterveysseura (2016) on kuvannut seuraavia kokemuksia ja prosessia maahantulosta kotoutumiseen:

- 1) Innostunutta odotusta: Maahan saapuminen tuo helpottuneisuutta ja turvallisuuden tunnetta sekä uuden elämän toivoa. Toiveet ja odotukset voivat olla kovin epärealistisia.
- 2) Toiveiden ja mahdollisuuksien ristiriita: Uuteen maahan suhtautuminen muuttuu realistisemmaksi, kun maassa on ollut hieman pidempään. Koulutukseen ja työhön voi olla vaikeaa päästä. Vaihe on psyykkisesti raskas, yksinäisyyden ja epävarmuuden tunteita on paljon. Tunnetaan epävarmuutta siitä, teinkö oikean ratkaisun ja lähdin matkalle.
- 3) Voimakkaita reaktioita ja tunteita: Tulevaisuuden epävarmuus ja rutiinien puuttuminen alkavat stressata, koska uuden elämän ongelmiin törmää lähes kaikkialla. Sopeutuminen vie voimia ja energiaa. Monille maahanmuuttajille tuttuja tuntemuksia ja reaktioita tässä vaiheessa ovat muun muassa väsymys, voimattomuus, turhautuminen ja epätoivo, ärtymys, katkeruus, kiukku, viha ja aggressiivisuus, unettomuus ja painajaiset. Myös sanojen, nimien ja sovittujen tapaamisten unohtaminen ja keskittymisvaikeudet ovat yleisiä. Fyysisinä oireina voi esiintyä esimerkiksi päänsärkyä ja vatsavaivoja. Pelokkuus ja epäluuloisuus sekä tunne siitä, ettei jaksaisi tehdä mitään tai ottaa kontaktia uuteen yhteiskuntaan, yleistyvät.
- 4) Suunta ylöspäin kohti tasapainoa: Pikku hiljaa uudessa maassa aletaan nähdä myönteisiä asioita ja suhtautuminen tulevaisuuteen on positiivisempaa. Usko mahdollisuuksiin selviytyä vaikeuksista huolimatta alkaa palata. Elämään uudessa maassa uskalletaan jo vähän panostaa sekä tunteiden että tekojen tasolla. Aletaan esimerkiksi rakentaa pysyviä ystävyys-suhteita tai suunnitella oman asunnon hankkimista. Usein maahanmuuttajat kokevat myös surua ja koti-ikävää. Entisestä täytyy luopua ja suuntautua uuteen. Toisaalta maahanmuuttaja alkaa hallita kahta

kulttuuria ja osaa toimia molemmissa. Molemmat kulttuurit rikastuttavat elämää ja antavat uusia mahdollisuuksia.

- 5) Maahanmuuttoprosessi voi myös kriisiytyä: Ihminen voi juuttua eri kohtiin maahanmuuttoprosessia. Jos paha olo jatkuu pitkään, eikä tunnu, että pääsisi eteenpäin, ammattiapua kannattaa hakea. Osa ihmisistä on kokenut traumaattisia asioita. Trauma voi olla yksilöllinen, esimerkiksi vaikea kokemus lapsuudessa tai nuoruudessa, tai kollektiivinen, kuten väkivalta, vaino tai sota. Traumakokemukseen liittyy usein voimakasta avuttomuuden tunnetta, pelkoa ja kauhua. Siitä voi seurata traumaperäinen stressihäiriö, jonka oireet hankaloittavat sopeutumisprosessia. Tällöin ammattiapu on aina tarpeellinen. Vaikka menneisyyttä ei voi muuttaa, voi traumojen kanssa oppia elämään uudessa, turvallisessa kotimaassa.

(Suomen Mielenterveysseura 2016.)

3.5 Uskonnollisuuden kohtaaminen monikulttuurisuustyössä

Monikulttuurisessa vuorovaikutustyössä ei voida myöskään välttyä uskonnolliselta kohtaamiselta, millä tarkoitetaan tässä niitä tilanteita, joissa uskonto tavalla tai toisella nousee esille kohtaamistilanteissa. Työskentelyn lähtökohtana on Suomen lakien mukaan uskonnonvapaus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Uusi uskonnonvapauslaki astui voimaan 2003 ja yhdenvertaisuuslaki vuonna 2014. (Uskonnonvapauslaki 2003; Yhdenvertaisuuslaki 2014; Kulmala & Suvilampi 2004.)

Maahanmuuttajien myötä Suomi monikulttuuristuu. Pakolaiset, turvapaikanhakijat ja maahanmuuttajat tuovat mukanaan eri kulttuureja ja uskontoja. Erilaiset maailmankuvat vaikuttavat muun muassa ihmisten arvoihin ja käyttäytymiseen. Viimeisten vuosien aikana muslimien, afrikkalaisten kristittyjen, sikhien, buddhalaisten sekä hindujen määrä on Suomessa lisääntynyt. Eri uskontokuntien edustajia tapaa yhä useammin jokapäiväisissä toimintaympäristöissä kuten kaupoissa, työpaikoilla, päiväkodeissa ja kouluissa. Uskonnolliset taustat ovat herättäneet monia keskusteluja eurooppalaiselle yhteiskunnalle sekä yksilön turvallisuudelle. Tulee muistaa, että uskonnollisten vähemmistöjen ja uusien kulttuurien tuominen uuteen maahan on merkittävä asia myös niiden tuojille. Usein pakolaiset, turvapaikanhakijat ja maahanmuuttajat siirtyvät uskonnollisesta enemmistöstä vähemmistöön ja jättävät taakseen laajat turvaverkostot ja tutut tavat. Heidän tulee opetella uudenlainen eläminen uudessa maassa ja löytää oma tapansa toteuttaa omaa kulttuuriaan ja uskontoaan. (Góthoni & Siirto 2016, 235–239.)

Suhtautuminen eri uskontoihin ja kulttuureihin vaihtelee suuresti niin yksilöllisesti kuin alueellisesti. Gothóni ja Siirto (2016, 237–239) kuvaavat suhtautumista kuudella ilmenemistavalla: 1) kieltämisenä eli isoiloitumisena, 2) puolustuksena, jossa omaa uskontoa pidetään muita parempana tai 3) minimointina, jossa tunnustetaan erot ja pyritään välttämään konflikteja. Ilmenemistapoja ovat myös 4) hyväksyntä, jossa nähdään ja hyväksytään erilaisuus, 5) sopeutuminen, jossa omaksutaan empaattinen suhde moninaisuuteen sekä 6) integraatio eli yhteiselämä, jolloin on mahdollisuus nähdä sekä hyviä että huonoja puolia molemmissa uskonnoissa ja kulttuureissa. (Gothóni & Siirto 2016, 237–239.) Suhtautumisessa toisiimme tulisi huomiota kiinnittää enemmän yhteisiin arvoihin ja niiden vahvistamiseen kuin vertailemiseen tai väheksymiseen. Jotta voimme ymmärtää toisiamme meidän tulisi tutustua toistemme kulttuuripiirien historiaan sekä uskontoon tarkemmin. Uskontolukutaito ja -dialogi ovatkin parhaimmillaan arvostavaa tasapuolisuutta ja negatiivisten ilmiöiden kohtaamista rehellisesti ja kriittisesti. (Gothóni & Siirto 2016, 237–239.)

Erityisesti muslimit herättävät monissa suomalaisissa hämmennystä, kiinnostusta ja ennakkoluuloja. Perustiedot islamin uskosta ja islamilaisesta kulttuurista saattavat olla vain uskomusten ja luulojen tasolla. Islam vaikuttaa muslimin jokapäiväiseen elämään, vaikka kaikki eivät sitä aktiivisesti harjoittaisi. Islam taustoittaa muslimien ajattelutavan, usein myös lainopilliset asiat. Näin uskonto vaikuttaa heidän yhteiskuntaansa ja käyttäytymiseensä. Siksi on tärkeää ymmärtää islamilaisuutta laajemmin ja tunnistaa uskonnon erityispiirteet, jottei asiakasta loukata omaan tietämättömyyteen perustuvalla käyttäytymisellä. (Kulmala & Suvilampi 2004.)

Suomen Kirkkolaissa (1054/1993) luvussa yksi pykälässä kaksi mainitaan, että

Tunnustuksensa mukaisesti kirkko julistaa Jumalan sanaa ja jakaa sakramenteja sekä toimii muutenkin kristillisen sanoman levittämiseksi ja lähimmäisenrakkauden toteuttamiseksi. (Kirkkolaki 1993.)

Vaaran (2001, 11–12) mukaan kirkkomme ulkomaalaistyö on *ekumeenista*, millä pyritään tukemaan ulkomaalaisia siten, että kukin löytää oman paikkansa Suomessa toimivien kirkkojen seurakuntaelämästä. Myös heille, jotka eivät liity minkään Suomen kirkon jäseneksi, tulisi voida tarjota seurakuntayhteys. Lisäksi Vaaran (2001, 11–12)

mukaan kirkolta odotetaan hengellisen elämän hoitamista, mutta myös halutaan saada tietoa muista uskonnoista ja elämäkatsomuksista. Maahanmuuttajat toivovat englanninkielisiä messuja, hartauksia, jumalanpalveluksia tai kristillistä kasvatustoimintaa. Seurakuntien tiloja haluttaisiin hyödyntää hengelliseen hiljentymiseen tai meditaatioon. Nämä toiveet tulisi huomioida seurakunnissa mahdollisuutena uuteen kohtaamiseen ja toimintaan. Toisaalta Vaara (2001, 11–12) esittää kotoutumisen haasteina seurakunnissa esiintyvää kohtaamattomuutta, kielivaikeuksia ja kulttuurieroja.

4 SPR:N OULUN OSASTON ESITTELY JA TOIMINTA

Punaisen Ristin Oulun osaston toimintakenttään kuuluu vapaaehtoistoimintaa kaikenikäisille. Perustoimintaan liittyy ajatus siitä, että toisinaan kiire valtaa elämän, ja sen tasapainoksi saatetaan hakea inhimillisyyttä ja oman panoksen antamista osallistumalla satunnaisesti osaston toimintaan. Joskus oma elämäntilanne voi olla avoin ja tekemisestä on suorastaan puutetta. Tällöin osasto voi tarjota mukaan tulijalle säännöllisempiä ja laajempia auttamisen tapoja. Jokaisen panos merkitsee, ja mielekäs sekä monipuolinen yhdessä tekeminen koetaan antoisaksi. SPR:n periaatteet (inhimillisuus, tasapuolisuus, puolueettomuus, riippumattomuus, vapaaehtoisuus, ykseys, yleismaailmallisuus) elävät arjessa sekä SPR:n jäsenten, että vapaaehtoisten ajatuksissa ja teoissa. Vapaaehtoistoiminnan tavoitteena on myös karkottaa yksinäisyyttä ja tuoda tilalle yhteisöllisyyttä. (SPR 2016, Oulun osasto, Toiminnan esittely.)

SPR on nopean avustustoiminnan yksikkö, jolla on valmius auttaa. Turvapaikanhakijoiden auttamistoiminta Oulussa käynnistyi välittömästi alkusyksyllä 2015, mutta esikotouttamistoimintaa järjestetään edelleen Oulun yksiköiden asiakasryhmille. (Sanna Tuorila, henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2016.) Toiminnan perusteena on ihmisoikeuksien ja oikeusturvan varmistaminen. SPR:n vapaaehtoiset järjestävät toimintaa turvapaikanhakijoiden parissa ympäri Suomea. Näistä esimerkkejä ovat muun muassa kokkikerhot, naisten tai miesten ryhmät sekä suomen kielen keskustelukerhot. Suomen Punainen Risti auttaa eri puolilla maailmaa kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia ihmisiä, joihin pakolaiset ja turvapaikanhakijat kuuluvat. (SPR i.a., Turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten vastaanotto.)

SPR:n Oulun osasto järjesti syksyllä 2015 noin kahden viikon välein tiedotustilaisuuksia vapaaehtoistyöstä kiinnostuneille. Jokaisessa tilaisuudessa oli mukana työntekijä uusimmasta perustetusta yksiköstä kertomassa akuutista tilanteesta Oulussa. Niissä käytiin läpi myös SPR:n normaali vapaaehtoistoiminta, mikä liittyi maahanmuuttajiin kohderyhmänä. Tuorilan (henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2016) mukaan yksittäisiin tilaisuuksiin osallistui keskimäärin lähes viisikymmentä henkilöä. Yhteensä tiedotustilaisuuksia järjestettiin viisi syksyn aikana. Tavoitteena jokaisella

kerralla oli perustaa kaksi - kolme uutta toimintaryhmää yksiköiden tarpeisiin. Monikulttuurisen toiminnan yhdyshenkilö määritteli kerhotoimintojen tavoitteet osallistujien osaamisen ja kiinnostuksen mukaan. Samalla kullekin toimintaryhmälle nimettiin vastuuohjaajat, mielellään kaksi henkilöä kerrallaan. Yhteensä kolmen kuukauden aikana perustettiin kahdeksantoista uutta toimintaryhmää. Varsinaisen kriisiajan jälkeen syntyi vielä kaksi ryhmää alkuvuodesta 2016, toinen ryhmä näistä on nykyinen Salama-tiimi (lisätietoa Salama-tiimistä kohdassa 4.2.). Kaikkiaan tilaisuuksissa kävi yli kolmesataa kiinnostunutta. (Sanna Tuorila, henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2016.)

4.1 Monikulttuurisuus-osaamisen kehittäminen

SPR tarjoaa kouluttautumismahdollisuuksia kaikille vapaaehtoisilleen. Opinnäytetyötä tehdessämme tutustuimme lähinnä SPR:n Oulun osaston tarjoamaan monikulttuurisuus-osaamisen kehittämiseen. Valtakunnallisena koulutuksena järjestetään piireittäin ja osastoittain Tulijan ystävänä ja tukena -koulutuksia kaikille monikulttuurisuustyöstä kiinnostuneille, mutta järjestö suosittelee monikulttuuriseen ystävätoimintaan mukaan lähteville osallistumista ensin ystävätoiminnan peruskurssille. Tulijan ystävänä ja tukena -koulutuksen keskeiset sisällöt yleensä ovat:

- Suomi maahanmuuttomaana (maahantuloprosessi)
- Turvapaikka- ja pakolaistilanne Suomessa ja Oulussa
- Vapaaehtoistoiminta vastaanottokeskuksessa ja monikulttuurisuustoiminta, muun muassa kotoutumisen tukeminen, mitä sillä tarkoitetaan
- Kotoutumisen tukeminen kolmannen sektorin näkökulmasta (SPR:n toiminta)
- Kohtaaminen ja vuorovaikutus
- Yleiset turvallisuuden periaatteet

Tulijan ystävänä ja tukena -koulutus antaa monipuoliset perusvalmiudet toimia monikulttuurisessa ympäristössä ja luoda ystävyys-suhteita. Tuorilan (henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2016) mukaan SPR:n Oulun osasto on lisäksi ollut järjestämässä vapaaehtoisille koulutuksia traumatisoituneiden asiakkaiden kohtaamisesta, pelien ja leikkien ohjauksesta ilman yhteistä kieltä ja henkisestä tuesta, unohtamatta yleisen turvallisuuden koulutuksia. (Sanna Tuorila, henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2016.)

4.2 Monikulttuurisuuden ryhmätöinnat

SPR:n Oulun osasto tarjoaa myös muuta vapaaehtoisuuteen perustuvaa esikotouttamistoimintaa alueensa asiakkaille. Alla olevissa tekstikappaleissa on lyhyesti kuvattu kutakin toimintaa. Lähteenä toiminnankuvauksissa on käytetty SPR:n Oulun osaston monikulttuurisuustoiminnan nettisivuja. (SPR, Oulun osasto i.a., Monikulttuurinen toiminta.)

Kielikahvila on kaikille avoin kohtaamispaikka, jossa opetetaan ja opetellaan suomen kieltä. Kielikahvilassa kohtaavat erilaiset kulttuurit, mikä edistää monikulttuurisuutta ja suvaitsevaisuutta. **Kansainvälinen kohtaamispaikka** on klubi, jossa tapaa erilaisista kulttuureista ja kansallisuuksista tulevia ihmisiä. Tarkoituksena on keskustella ja tutustua muun muassa eri kulttuureihin ja yhteiskunnallisiin teemoihin, esimerkiksi liikunnan tai ruokakulttuurin avulla. (SPR, Oulun osasto i.a., Monikulttuurinen toiminta.)

Läksykerhot ovat kaikenikäisille turvapaikanhakijoille ja maahanmuuttajille tarkoitettu kokoontumispaikka, jossa autetaan ja tuetaan henkilökohtaisesti niin opinnoissa, kotitehtävien teossa kuin suomen kielen opiskelussa. **Monikulttuurinen ystävätoiminta** on erittäin hyvä tapa tutustua eri maista ja kulttuureista tulleisiin uusiin ihmisiin. Monikulttuurinen ystävätoiminta tukee myös maahanmuuttajia heidän kotoutumisessaan ja antaa mahdollisuuden harjoitella suomen kielen käyttöä sekä opetella uuden suomalaisen kulttuurin perinteitä. Monikulttuurisen toiminnan tavoitteena on tukea ihmisten selviytymistä eri elämätilanteissa ja lievittää yksinäisyyttä. (SPR, Oulun osasto i.a., Monikulttuurinen toiminta.) **Monikulttuurinen retkitoiminta** järjestää muita kerhoja ja leirejä sekä erillisiä tapahtumia. Tuorilan (henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2016) mukaan esimerkiksi syksyllä 2015 järjestettiin yksiköiden välinen jalkapallo-ottelu (viiden yksikön kesken) ja monikulttuurinen perheleiri joulukuussa.

Salama-tiimin ryhmässä toimii turvapaikanhakijoita, kiintiöpakolaisia, vaihtopilaita, muita maahanmuuttajia ja kantasuomalaisia. Toimijat tulevat eri maista, mutta heillä on yhteinen päämäärä: auttaa vapaaehtoistoiminnalla yksityishenkilöitä ja yhteisöjä. Ryhmän toiminta alkoi jo marraskuussa 2015, mutta virallisesti se perustettiin

tammikuussa 2016. Salama-tiimi on yksi SPR:n Oulun osaston uusimmista toimintaryhmistä. (Sanna Tuorila, henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2016.) Salama-tiimin tarina perustuu arabiankieliseen sanaan ”salama”, joka viittaa turvallisuuteen ja rauhaan. Suomeksi sama sana symboloi äkillistä valoa ja energiaa pimeässä. Ryhmäläiset haluavat rakentaa siltaa eri syntyperää olevien ihmisten välille. Vapaaehtoistyö ympäröivän yhteisön hyväksi lisää molemminpuolista kunnioitusta ja ymmärrystä sekä integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan. (SPR, Oulun osasto i.a., Monikulttuurinen toiminta.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyön tavoitteena oli vapaa-ajan kerhotoiminnan toteuttamisen avulla saada työskentelykokemusta monikulttuurisesta ympäristöstä. Tarkoituksena oli myös löytää uusia ideoita ja toiminnan kehittämiskohteita turvapaikanhakijoiden esikotouttamistoimintaan Oulussa. Opinnäytetyössä käsitelimme keskeisimpiä maahanmuuttoon liittyviä käsitteitä ja monikulttuurisuustyön erityispiirteitä. Ryhmään osallistuneiden henkilöllisyys suojattiin, jotta asiakasryhmän turvallisuus ja yksityisyys säilyisivät. Saimme tutkimusluvan sähköpostitse SPR:n monikulttuurisen toiminnan yhdyshenkilö Sanna Tuorilalta. Samalla sovimme, että teemme opinnäytetyömme siten, ettei asiakaskohderyhmää voida nimetä, tunnistaa eikä kohdentaa tiettyyn Oulun alueen yksikköön.

Opinnäytetyön ideointitehtävä liittyi syksyllä 2015 Ammatillisen kehittämistyön välineet I -opintoihin. Annetun tehtävän pohjalta syntyi ensin toimintaa, kun oppimistehtävää varten kootun tiimin jäsenet lähtivät mukaan SPR:n vapaaehtoistyöhön turvapaikanhakijoiden esikotouttamiseen. Tavoite oli aloittaa kerhotoiminta syksyn 2015 aikana ja jatkaa sitä keväällä 2016 Oulussa. Kerhon toiminta oli uutta, paikallista esikotouttamistoimintaa valitulle kohderyhmälle. Kyseessä oli palvelutuote-idea, joka oli voimassa toistaiseksi, tai niin kauan kuin kysyntää kerhopalvelulle riittää. Vuoden 2016 alussa, Ammatillisen kehittämistyön välineet II -opinnoissa, osa tiimistämme lähti miettimään tehtävän toteutusta uuden idean parissa. Me jatkoimme osallistumistamme vapaa-ajan kerhotoimintaan ja aiheen työstämistä opinnäytetyöksi.

Oulussa toimii viisi yksikköä, ja kerhotoiminnan asiakasryhmä kokoontui yhdessä näistä yksiköistä. SPR:n Oulun osaston alueella ja läheisyydessä toimivat Vallinkorva, Kastelli, Hiukkavaara ja pysyvänsä yksikkönä Heikinharju sekä Päivärinne Muhoksella, tosin Päivärinne ei toimi osaston alueella. (Sanna Tuorila, henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2016.) Kerhotoiminnan tavoitteena oli yhteistyössä SPR:n kanssa lisätä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä turvapaikanhakijoiden että kantaväestön keskuudessa. Pidempiaikaisena tavoitteena oli tukea asiakkaiden kotoutumista perehdyttämällä heitä

suomalaiseen kulttuuriin ja kieleen. Ennaltaehkäisevänä toimintana kerhotoiminta oli pieneltä osaltaan ehkäisemässä syrjäytymistä ja huono-osaisuutta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan pitkä turvapaikkaprosessi lisää usein turvapaikanhakijoiden pahoinvointia ja nostaa myös riskiä erilaiseen oireiluun. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos i.a., Turvapaikanhakijoihin liittyviä erityispiirteitä).

Toimiminen SPR:n vapaaehtoisena oli meille ennestään tuttua vapaa-ajan harrastustemme parista ja siitä syystä valitsimme jo tehtävän ideointivaiheessa yhteistyökumppaniksi SPR:n. Lisäksi syynä SPR:n valintaan työelämäkumppaniksi oli SPR:n ihmisoikeuksiin pohjautuva arvoperusta ja sen turvapaikanhakijoiden hyväksi tekemä monipuolinen työ ja toiminta.

5.2 Toteuttamisen kuvaus

Etsimme tietoa aiheesta kirjallisuuskatsauksella, havainnoimalla kokemuksiamme kerhotoiminnasta ja toteutuneilla teemahaastatteluilla. Jäsentelimme ja analysoimme mielestämme merkitykselliset tiedot opinnäytetyöhön. Teimme haastatteluaineistosta muistiinpanot ja kirjoitimme ne opinnäytetyön tekstimuotoon sopivaksi.

Toteutimme opinnäytetyössämme kaksi erillistä haastattelua. Mietimme opinnäytetyön aiheeseen liittyvät keskusteluteemat ja kysymykset etukäteen sekä toimitimme teemat haastateltaville. Ensimmäinen haastattelu toteutui 7.6.2016 SPR:n Oulun osastolla. Haastateltavanamme oli monikulttuurisen toiminnan yhdyshenkilö (vapaaehtoinen) Sanna Tuorila. Samalla saimme Tuorilalta luvan käyttää hänen nimeään opinnäytetyössämme. Nauhoitimme Tuorilan kanssa käydyn keskustelun, mutta sitä ei litteroitu, vaan keskeisimmät vastaukset kirjattiin haastattelun aikana lyhyesti muistiin. Haastattelun lopuksi käytiin lyhyt yhteenvetokeskustelu, jotta keskeisimmät asiat ymmärrettiin yhdenmukaisesti. Sen vuoksi katsomme, että haastateltavan antamat vastaukset voitiin kirjata opinnäytetyöhön yhteisen keskustelun mukaisina ja samalla tavalla ymmärrettävinä johtopäätöksinä. Havaintoja ja tuloksia oli nauhoituksen avulla helpompi analysoida jälkikäteen opinnäytetyöhön.

Toinen haastattelu toteutui sähköpostihaastatteluna, jossa kysymykset ja teemat lähetettiin etukäteen haastateltaville. Haastatteluun osallistuivat opinnäytetyön kohteena olevan yksikön, SPR:n Oulun osaston vapaaehtoisen toimintakerhon kaksi vastuuhjaajaa. Haastattelun vastaukset tulivat 17.6.2016 Sari Mäläskälle. Käydyssä sähköpostikeskustelussa yhteisesti etukäteen sovimme, ettei haastateltavien nimiä julkaista, koska nimien julkaiseminen saattoi kohdistaa kerhon tiettyyn yksikköön ja asiakasryhmään. Käsittelimme vastaukset vastuuhjaajien yhteisinä, koska ohjaajat olivat käyneet yhteisen keskustelunsa ja vastaukset annettiin samassa, yhteisessä viestissä.

6 KERHOTOIMINNAN TOTEUTUS ESIKOTOUTTAMISENA

6.1 SPR:n ja Diakin opiskelijoiden toiminnansuunnittelu

SPR:n esikotouttamiseen liittyvä kerhotoiminnan suunnittelutyö käynnistyi avoimella tiedotustilaisuudella 9.9.2015 SPR:n Oulun piirin toimistolla. Tilaisuudessa haettiin kiinnostuneita mukaan SPR:n Oulun osaston vapaaehtoistyöhön eri yksiköihin Oulussa. Mukana oli asiantuntija-alustajina työntekijä yhdestä vastaanottokeskuksesta ja monikulttuurisen toiminnan yhdyshenkilö Sanna Tuorila SPR:n Oulun osastolta kertomassa akuutista Oulun tilanteesta.

Kohdeyksikön toimintaryhmän ensimmäisen suunnittelutilaisuus oli 3.10.2015. Mukana oli kaksitoista vapaaehtoista. Seuraava ryhmän oma suunnittelu- ja tiedotustilaisuus oli kerhotoiminnan alettua 24.11.2015. Tässä suunnittelutilaisuudessa vapaaehtoisia toimijoita oli mukana alle kymmenen. Käsittelimme lyhyesti kerhotoiminnan budjettia ja alustavasti kevään kerhokertojen teemoja. Kerhotoiminnan tarkoitus oli jakaa Suomi-tietoutta osallistujille ja toiminnassa haluttiin huomioida yhteinen tekeminen. Toiminnan avulla perehdytettiin turvapaikanhakijoita suomalaiseen elämään ja tapoihin, unohtamatta molemminpuolista vuorovaikutusta ja oppimisen mahdollisuutta.

Vastuuohjaajat raportoivat viikoittain kerhotoiminnasta yksikön yhteyshenkilölle ja ajoittain SPR Oulun osaston monikulttuurisen toiminnan yhdyshenkilö Sanna Tuorilalle. Vuodenvaihteessa vastuuohjaajat kokosivat raportin syksyn toiminnasta ja taloudesta toimintakertomukseksi SPR:n käyttöön. Alkupalvella 2016 luotiin alustava suunnitelma ja budjetti koko vuodelle kerhon toimintasuunnitelmaa varten. (Yksikön toimintakerhon vastuuohjaajien sähköposti 17.6.2016.)

6.2 Opiskelijoiden ohjaamat kerhokerrat

Toimintakerho kokoontui kerran viikossa ilta-aikaan. Ajankohta oli erikseen sovittu yksikön ja SPR:n kesken. Ajankohtaa ei voinut muuttaa, koska yksikön tilat olivat tiiviissä käytössä, esimerkiksi samoja tiloja käyttivät muutkin toimijat. Sovimme toimintakerhon vastuuhjaajien kanssa, että Diak-opiskelijoiden ohjaukset toteutettiin **13.11.2015, 27.11.2015, 4.12.2015 ja 5.2.2016**. Kerhossa ohjauksen työnjaosta opiskelijoiden kesken oli myös sovittu.

Ensimmäisen kerhokerran tavoitteena oli esittäytyminen ja tutustuminen toisiimme. Kerhon vastuuhjaaja oli mukana varmistamassa, että toiminta pääsee käyntiin. Ryhmän osallistujista kolme osasi englantia sen verran, että käytettäväksi kieleksi valitsimme englannin. Nämä osallistujat tulkkasivat sitten toisille ryhmän osallistujille keskusteluamme heidän kotikielelleen. Aloitimme kerhokerrat aina yhteisellä teehetkellä, minkä jälkeen opiskelimme suomea jonkin aikaa sopivan oppimateriaalin avulla pienryhmissä. Osallistujat esittivät toiveen, että yhteiset kerhokerrat päätettäisiin liikunnalliseen toimintaan. Kerhotoimintaa toteutettiin suunnitelman ja asiakkaiden toiveiden mukaisesti syksyn 2015 ajan.

Kerhokerta, 11.12.2015, oli syyskauden viimeinen. Teehetken jälkeen osallistujat ryhtyivät valmistamaan meille oman kulttuurinsa ruokaa. Ruuanvalmistuksen lomassa kävimme hyvää keskustelua kulttuuriemme eroista ja uskonnon merkityksessä arjen elämässä yleisesti ja joulunvietossa. Kokemuksemme mukaan uskonnollisuus tuli esille luontevasti, ja vaikutti siltä, että asiakkaat halusivat puhua uskostaan meille. Tilaisuus oli havaintojemme mukaan lämminhenkinen ja keskustelua herätti paljon muun muassa suomalaisen joulun ja uuden vuoden viettämisen tavat. Keskustelu oli vilkasta ja kiinnostavaa, vertailimme maidemme erilaisia tapoja ja kulttuuria. Uskonnon merkitys oli osallistujille erittäin suuri. Eläminen perustuu uskonelämän ohjeisiin, esimerkiksi naisten ja miesten välillä ei ole suomalaisten ymmärtämää tasa-arvoa, vaan perheen roolit ja vastuut määrittyvät täysin sukupuolen kautta. Keskustelu eteni hyvien tapojen ja eettisten näkökulmien pohjalta tasa-arvoisesti.

6.3 Vastuuohjaajien palaute kerhotoiminnasta

Vastuuohjaajilta saadun haastatteluvastauksen (Yksikön toimintakerhon vastuuohjaajien sähköposti 17.6.2016) mukaan kerhotoiminnan alussa ongelmia aiheuttivat yleinen aikataulutus ja vapaaehtoistoimintojen koordinoimattomuus eri toimijoiden välillä. Turvapaikanhakijoiden äkillisen saapumisen ja suuren määrän vuoksi myös vapaaehtoistoiminnasta kiinnostuneiden oululaisten suuri määrä yllätti toimijat. Useat kaupungin eri toimijat perustivat esikotouttamistoimintaa lähes yhtäaikaaisesti. Kokonaisuus ei tuntunut olevan kenelläkään hallussa. Kun SPR:n Oulun osaston toimintakerhoa oltiin saamassa hallitusti käyntiin, niin toiminnalle suunnitellut ajankohdat olivat jo lähes varatut tai sopivia tiloja ei ollut saatavilla. Tämän vuoksi kerhon alussa jouduttiin vaihtamaan useasti kokoontumistilaa. Muutokset kokoontumistiloissa ja kerhon ajankohdan muutokset saattoivat vastuuohjaajien mukaan osaltaan karkottaa vapaaehtoisia. Tiedottaminen ja tullessiin kysymyksiin vastaaminen jäivät vastuuohjaajilta useasti aivan liian viime hetkeen, jolloin mahdollisesti halukkaat vapaaehtoiset olivat jo ehtineet suunnitella muuta menoa kerhoajankohtaan. Suuri osa ilmoittautuneista vapaaehtoisista jäi pois toiminnasta, minkä seurauksena koettiin ajoittain myös ohjaajapulaa. Osin tästä syystä toiminta jouduttiin lopettamaan huhtikuussa 2016. (Yksikön toimintakerhon vastuuohjaajien sähköposti 17.6.2016.)

Syksyn 2015 alussa ryhmän vapaaehtoislistalla oli noin 25 aktiiviseksi (vähintään yksi kerhokerta/kuukaudessa) haluavaa vapaaehtoista. Siinä vaiheessa, kun Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijoilla alkoi helmikuussa 2016 harjoittelujakso, oli vastuuohjaajien lisäksi enää kaksi - kolme aktiivista ja toiminnan ohjaukseen sitoutunutta vapaaehtoista. Vastuuohjaajien (Yksikön toimintakerhon vastuuohjaajien sähköposti 17.6.2016) mukaan toiminnan kuihtuminen oli osittain seurausta siitä, ettei aktiivista toimintaa saatu tarpeeksi nopeasti koordinoitua. Osalla uusista vapaaehtoisista kiinnostus ja innostuminen saattoivat vähentyä siksi, kun konkreettista tekemistä ei heti ollut osoittaa. Koska valmista toimintamallia ei ollut, kerhotoiminnan tapa luotiin suunnittelun ja varsinaisen toteuttamisen ohella.

Vastuuohjaajat (Yksikön toimintakerhon vastuuohjaajien sähköposti 17.6.2016.) arvioivat, että asiakkaille kerhotoiminta oli mieleistä ja toi tarvittua tekemistä yksitoikkoihin viikkoihin. Suurelle osalle asiakkaista kerho oli myös ainoa paikka, joka

mahdollisti suomen kielen opiskelun. Vain kaksi heistä aloitti opinnot keväällä 2016 perustetussa suomen opintoryhmässä. Lisäksi vastuuohjaajat (Yksikön toimintakerhon vastuuohjaajien sähköposti 17.6.2016) totesivat, että myös oman kulttuurin jakaminen suomalaisten kanssa tuntui olevan asiakkaille tärkeää. Vastuuohjaajien mukaan (Yksikön toimintakerhon vastuuohjaajien sähköposti 17.6.2016) toiminnan alussa kävi tiedonkulun ongelmien vuoksi siten, ettei ensimmäisillä kerroilla asiakkaita ollut yhtään, ja kerran - kaksi kerho jouduttiin perumaan ohjaajien puutteessa, koska jokaiselle kerralle täytyi saada vähintään kaksi ohjaajaa. Kerhon osallistujamäärä kerrallaan vaihteli kahdeksasta henkilöstä kuuteentoista. Positiivinen havainto oli se, että ryhmään osallistuvien määrä kasvoi syksyn kuluessa. Vastuuohjaajien (Yksikön toimintakerhon vastuuohjaajien sähköposti 17.6.2016) mukaan kehitettävää olisi paljon. Erityisesti pitkäjännitteisessä suunnittelussa olisi parannettavaa. Huolellisempi ja ennakkopainotteinen suunnittelu auttaisivat myös kerhon pidemmän aikavälin toiminnoissa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Lisäksi arjen tekemiselle ja kerhon sisällön suunnittelulle olisi hyvä varata aikaa.

6.4 Monikulttuurisen toiminnan yhdyshenkilön palaute kerhotoiminnasta

Haastattelussa 7.6.2016 Sanna Tuorila kertoi, että SPR:n Oulun osasto toteutti kaikkiaan kahdeksantoista toimintaryhmää syksyn 2015 aikana. Tuorilan (henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2016) mukaan, että opinnäytetyön kohteena oleva toimintaryhmä sijoittui aktiivisuudeltaan keskinkertaiseksi. Ryhmä ei ollut kaikista aktiivisin, mutta ryhmän toiminta oli ollut tasaisen varmaa. Kerhon vastuuhenkilöihin oli saatu yhteys aina, kun tarvetta oli ilmaantunut. Tuorila (henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2016) toi myös esille, että kohdeyksikön työntekijällä oli ollut hyvää palautetta toiminnasta ja vapaaehtoisista toimijoista. Toiminnasta kertominen tai raportointinen monikulttuurisuuden yhdyshenkilölle oli ollut aika vähäistä, mutta kuitenkin SPR:n sääntöjen mukaista. Yhdyshenkilö luotti ryhmän vastuuhenkilöihin ja tarvittaviin kysymyksiin oli aina saatu vastaukset. Tuorila (henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2016) totesi toimintaryhmän sisäiseen viestintään liittyen, että ryhmä käytti viestinnässään SPR:n sähköpostiin luoman osallistujien postituslistaa. SPR oli kannustanut myös esimerkiksi Facebookin tai WhatsApp-sovelluksen käyttöön viestinnässä, mutta nämä viestintämuodot eivät toteutuneet ryhmän toiminnan aikana.

Yhdyshenkilö Tuorilan (henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2016) kokonaisarvio SPR:n Oulun osaston toimintaryhmistä oli, että yksi tai kaksi toimintaryhmää yleensä lopettaa toimintansa vuoden kuluessa käynnistymisestä. Kyseinen toimintaryhmä oli yksi näistä. Mahdollisina syinä toiminnan päättymiseen voivat olla ryhmän sisäiseen henkilökemiaan liittyvät tekijät, tai kokemus siitä, etteivät asiakkaiden ja ohjaajien tarpeet kohtaa. Yleisin ja suurin syy toiminnan hiipumiseen on toimintaan sitoutuneiden aktiivisten osallistujien (vapaaehtoisten) vähäinen määrä.

Kysyimme 7.6.2016 haastattelussa Tuorilalta siitä, miten turvapaikanhakijoiden omat vaikutusmahdollisuudet toteutuivat vapaaehtoisessa kerhotoiminnassa. Tuorilan (henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2016) mukaan turvapaikanhakijat antoivat palautetta pääosin vuorovaikutustilanteissa. Tällöin palaute otettiin heti vastaan ja siitä keskusteltiin. Jatkotoimena palautteen käsittelyssä oleva idea tai asia otettiin esille vastuuohjaajien kesken. Varsinaista palauteprosessia tai käsittelyn kaavaa palautteen antamiselle ei Tuorilan (henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2016) mukaan Oulun osastolla ollut luotu. Samalla tavalla palautteen antaminen ja saaminen toteutuivat keskustelukohtaamisissa myös Oulun piirin ammattityöntekijöille, esimerkiksi Oulun piirin toimiston sosiaalityöntekijöille. Tuorila (henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2016) kertoi myös, että erillisiä suunnittelupalavereja oli satunnaisesti järjestetty. Näissä turvapaikanhakijat olivat antaneet palautetta lähinnä kerhotoiminnan aktiviteeteistä ja siitä, mitä liikuntalajeja ja -vuoroja tai muuta toimintaa toivottiin. Vain yhdessä Oulun yksikössä oli toiminut aktiivisesti Facebook-ryhmä. Ryhmä sisälsi kaikki halukkaat kyseisen yksikön turvapaikanhakijat ja useamman saman yksikön toimintaryhmän ohjaajia. (Sanna Tuorila, henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2016.)

7 NÄKÖKULMIA EETTISYYTEEN

7.1 Eettisyys monikulttuurisuudessa

Monikulttuurisuus ja siihen julkisessa keskustelussa läheisesti liittyvät aiheet, kuten rasismi ja etninen identiteetti, herättävät vilkasta keskustelua ja myös poliittisia intohimoja. Nykyään yhä enemmän eettiseen keskusteluun liitetään ihmisoikeusajattelu. (Sosiaali- ja terveysministeriö STM 2004, Etene 22–23.) Eettisyyttä yhteiskunnassa voi pohdiskella siten, mitä erilaisuuden kohtaaminen käytännössä tarkoittaa. Mitä yhteiskunnassamme tapahtuu, kun erilaiset ihonvärit, koulutustasot, ajattelutavat ja kulttuurit kohtaavat? Tätä kulttuurien kohtaamisilmiötä voidaan kuvata hitaana kulttuurin muutosprosessina. Havaittavia muutoksia ilmenee muun muassa ihmisten käyttäytymisessä, uskomuksissa, arvoissa, asenteissa tai tunteissa sekä myös samaistumisessa. Kohtaamisilmiötä voidaan tarkastella myös muutoksen asteena, joka ilmenee yksilön käyttäytymisenä, tunteina ja asenteina tietyllä hetkellä. (STM 2004, Etene 23–24.)

Kulttuurien välistä yhteistyötä voivat vaikeuttaa paitsi yhteisen kommunikaatiokielen ja luottamuksen puuttuminen, myös kulttuurin sisään kätkeytyvät erilaiset perhe- ja kasvatuskäsitykset sekä käsitykset sukupuolirooleista. Erilaisuus voi tulla esiin lisäksi vastuu- ja kontrollikäsitysten eroissa. Nämä erot voivat näyttäytyä työntekijöille arkisissa toiminnoissa. (Matinheikki-Kokko 2011, 22.) Erityisesti länsimaissa sosiaalitoimen monet eettiset periaatteet nojaavat laajasti universaaleina kokemiimme arvoihin, kuten esimerkiksi lasten oikeuksiin ja ihmisoikeuksiin. (Matinheikki-Kokko 2011, 24.)

Monikulttuurisuustyössä asiakkailta voi olla sosiaalisen asemansa vuoksi puutteelliset edellytykset osallistua omaa elämää koskevaan päätöksentekoon. (Matinheikki-Kokko 2011, 24.) Siksi työntekijöiden onkin tärkeää käydä ammattieettistä keskustelua työpaikoillaan arjen tilanteista. Jos työssään havaitsee epäkohtia tai asiakkaiden epätasa-arvoista kohtelua, vaatii ongelmien tunnistaminen ja esiin tuominen eettistä herkkyyttä ja ammattitaitoa. (Matinheikki-Kokko 2011, 24.)

Modernissa monikulttuurisessa yhteiskunnassa eri väestöryhmillä on oma kulttuurinsa, yhteiset poliittiset intressit sekä kyky esittää vaatimuksia yhteiskunnalle. Monikulttuurisessa yhteiskunnassa vastaavasti valtio tukee etnisiä ryhmiä heidän kulttuuriinsa ja identiteettinsä säilyttämisessä. Erilaiset ihmisryhmät elävät sovussa kulttuurieroista huolimatta. (STM 2004, Etene 24.)

Eettisyyden huomioiminen kerhotoiminnassa toteutui siten, että aluksi SPR koulutti vapaaehtoiset toimijansa. Toiminta ohjeistettiin ja vastuuhjaajat huolehtivat käytännön kerhotoiminnan organisoimisesta. Lisäksi turvallisuuskysymykset huomioitiin hyvissä ajoin ennen toiminnan aloittamista ja myös toiminnan aikana. Toimiminen turvapaikanhakijoiden kanssa pohjautui Diakonia-ammattikorkeakoulusta saatuun osaamiseen eettisestä herkkyydestä ja kyvystä tunnistaa mahdollisia arvoristiriitoja. Lisäksi molempien, Diakin ja SPR:n, arvojen tunnustaminen olivat työskentelymme lähtökohta.

7.2 Eettisyys sosiaalialan työssä

Nykyään kolmannen sektorin toimijoilla on merkittävä rooli hyvinvointipalveluiden järjestäjinä ja eri asiakasryhmien etujen ajajina sekä asiakkaiden osallisuuden lisääjinä. Toimiessaan yhteistyössä vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa sosiaalialan ammattilainen pyrkii turvaamaan, että sosiaalialan ammatillisen työn eettiset periaatteet toteutuvat myös tässä toiminnassa. (Talentia ry 2013, 27.)

Sosiaalialan eettisissä ohjeissa ammattilaisilta edellytetään rohkeutta puolustaa heikompaa. Sosiaalinen työ ei yhteiskuntapoliittisena toimintana ole paljonkaan arvoista, ellei sen tekijöillä ole rohkeutta asettua näiden ihmisten puolelle, jotka eivät voi puolustaa elämisoikeuttaan suorituksilla, selviytymisellä tai kunniallisella elämäntavalla. (Talentia ry 2013, 4). Ammattietiikan merkitys korostuu siten, että kaiken toiminnan pohjana on Suomen perustuslaki. Sen mukaan yhteiskunnalla on velvoite huolehtia kaikista jäsenistään ja sosiaaliala toteuttaa tätä velvoitetta. Kun asiakkaan oikeuksiin joudutaan puuttumaan, on toiminnan oltava ehdottomasti lakiin perustuvaa. (Talentia ry 2013, 5.) Turvapaikanhakijan osalta elämäntilanne voi olla

erityisen vaikea, ja hänellä voi olla epäluuloinen asenne kaikkia virkamiehiä tai vapaaehtoisia toimijoita kohtaan.

Hoitotyön ja sosiaalialan eettisissä periaatteissa korostetaan asiakkaan roolia olla käsittelemässä ja päättämässä häntä itseään koskevia asioita. Lainsäädäntö on laadittu asiakkaan turvaksi. On tärkeää, että työyhteisöissä keskustellaan eettisistä periaatteista ja niitä vaalitaan. (Mönkkönen 2007, 32–33.) Auttamistyössä pelkät hyvät aikomukset tai tietoinen asennoituminen eivät aina kuitenkaan muutu käytännön toiminnaksi. Aikomuksemme saattavat vain jäädä hyväksi pyrkimykseksi kohti ammatillisesti kestävästä eettisestä toimintaa. Ammatilliselta edellytetään aina rohkeutta ja erityisesti toimeenpanotaitoa. (Mönkkönen 2007, 56–57.)

Sosiaalialan eettisten ohjeiden (Talentia ry 2013, 9) mukaan yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus tarkoittaa sitä, että ammattilaisen tulee edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta paitsi asiakkaidensa elämässä myös koko yhteiskunnassa. Tämä merkitsee negatiivisen syrjinnän estämistä. Ihmiselämän arvokkuuden ja ihmisarvon kunnioittaminen ilmenevät muun muassa asiakkaan itsemääräämisoikeutena, osallistumisoikeutena, oikeutena tulla kohdatuksi kokonaisvaltaisesti ja oikeutena yksityisyyteen. Käytännössä tämä tarkoittaa aina sitä, että asiakkaalle kerrotaan, mihin työntekijällä on toiminnassaan (toimenpiteissään tai päätöksenteossaan) oikeus tai velvollisuus, ja mihin lakiin tai sääntöön tehtyt päätökset/toimenpiteet perustuvat. (Talentia ry 2013, 9.)

7.3 Eettisyys diakonisessa monikulttuurisuustyössä

Kristillisen etiikan perustana ovat Rakkauden kaksoiskäsky (Mark. 12: 28–34) ja Kultainen sääntö (Matt. 7:12). Vastaavasti diakonisen työn lähtökohtina ovat kristillinen usko ja ihmiskäsitys sekä sosiaalieettinen toiminta Suomen lakien mukaisesti. Gothóni ja Jantunen (2010, 53–54, 58) kuvaavat diakonista sosiaalityötä ”vierellä kulkemisena”, ”kokonaisvaltaisena kohtaamisena” tai ”ihmisen huomioimisena kokonaisuutena”. Diakonian tehtävänä on myös herätellä yhteiskunnallista ja kansainvälistä vastuuta tuomalla esiin epäkohtia yhteiskunnan heikompiosaisten puolesta. (Gothóni & Jantunen 2010, 53–54, 58.) Toisaalta olemme havainneet oppimistehtäviä tehdessämme, että

seurakunnat ovat arjen toiminnassaan yksilöllisiä. Suhtautuminen maahanmuuttajiin tai turvapaikanhakijoihin vaihtelee seurakunnittain Oulun seurakuntayhtymän sisällä. Suurin osa seurakunnista on avoimia kaikille tulijoille, mutta valitettavasti joukossa on seurakuntia, jossa toimintaa ei ole aidosti suunniteltu eikä mukautettu tätä kohderyhmää ajatellen. Tällaisissa seurakunnissa esimerkiksi viestinnässä ei joko osata tai haluta huomioida maahanmuuttajia mukaan seurakunnan toimintaan. Miten kohtaamisia ja uskontojen välistä vuoropuhelua syntyy, jos tilaisuuksista ei edes tiedä?

Raamatun keskeinen eettinen sanoma liittyy ihmisten väliseen oikeudenmukaisuuteen, yhtenä esimerkkinä Raamattu kehottaa rakastamaan muukalaista (5. Moos. 10: 19). Myös Jeesuksen oma esimerkki, toimiminen kaikista heikoimmassa asemassa olevien puolesta, velvoittaa kristittyjä auttamaan kaikkia ihmisiä. Kirkko ja seurakunnat haluavat kulkea pakolaisten ja maahanmuuttajien rinnalla, kun he kohtaavat uuden kulttuurin tuomia haasteita (Sakasti i.a., Kirkon diakonia ja yhteistyö). Kirkon rooli ja merkitys kotoutumisen tukijana on kasvanut, kun maahamme on saapunut enemmän maahanmuuttajia. Suurin osa tulijoista on ollut kristittyjä (tilanne 2015), mutta joukossa on yhä enemmän muiden uskontojen edustajia. Mielestämme tämä edellyttää kirkon työntekijöiltä uudenlaista asennetta ja rohkeutta kohdata näitä ihmisiä. Lisäksi kirkossa (ja yhteiskunnassa) tulee käydä aktiivista uskontodialogia siitä, miten eri uskontojen edustajat ja uskonnottomat elävät rauhassa yhteisten pelisääntöjen mukaisesti.

Diakoniatyöntekijää ohjaavat lisäksi eettiset ohjeet, jotka perustuvat kristillisiin arvoihin. Ohjeiden tarkoitus on tukea työntekijää päivittäisessä työssä, siksi ne ilmenevät ihmisen arvon kunnioittamisena, oikeudenmukaisuutena ja vastuullisuutena sekä lähimmäisenrakkautena. Diakoniatyö on Jumalan rakkauden vastaanottamista ja jakamista. (Diakoniatyöntekijöiden liitto 2016.) Diakonia on kirkon perustehtävä, ja kirkon tekemä yhteiskuntatyö liittyy diakoniavastuuseen. Työ perustuu vastuulliseen elämäntapaan ja yhteiskunnan rakenteiden oikeudenmukaisuuteen. (Sakasti i.a., Diakonia.) Diakoniatyön tavoitteena on auttaa heikoimmassa asemassa olevia ihmisiä riippumatta heidän uskonnollisesta vakaumuksestaan. Diakoni tukee ja auttaa yksilöitä, perheitä, ryhmiä ja yhteisöjä eri elämäntilanteissa edistämällä ja tukemalla omatoimista selviytymistä. Kansainvälinen diakonia perustuu samoihin lähtökohtiin, mutta kristillinen lähimmäisenrakkaus ulottuu kirkon oman, maantieteellisen alueen ulkopuolelle. (Sakasti i.a., Kirkon diakonia ja yhteistyö.)

Kristityn toimintatapa on elää uskoaan todeksi palvelemalla lähimmäisiään myös yhdessä eri tavalla uskovien kanssa. Vuorovaikutuksen tavoitteena on yleensä aito halu ymmärtää toista. Tällöin eettisesti oikein toimiminen edellyttää luopumista, ainakin hetkeksi, omien näkemysten ainoasta oikeellisuudesta ja vaikuttamiseen pyrkimisestä. Jotta pääsee ymmärtämään toista ihmistä, tulee tätä kuunnella tarkasti. (Hiltunen & Vasko 2011, 5, 24.)

7.4 Eettisyys opinnäytetyöprosessissa

Pohdimme eettisiä näkökulmia siten, miten toiminnan arvot esitetään Diakonia-ammattikorkeakoulussa ja Suomen Punaisessa Ristissä. Diakin opetuksessa korostetaan eettisyyttä erityisen paljon valitun arvopohjan ja koulutusohjelmien luonteen vuoksi. Samoin työelämäyhteistyökumppanimme SPR:n arvot kuuluvat kiinteästi kaikkeen toimintaan. Diakin nettisivujen (Diak i.a., DIAK2020) mukaan arvoja ovat kristillinen lähimmäisenrakkaus, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, avoin vuorovaikutus sekä laadukas ja tulokellinen toiminta. Lisäksi Diakonia-ammattikorkeakoulu mainitsee toimivansa aktiivisesti sosiaalisen eheyden ja väestön terveyden edistämiseksi sekä sivistysperustan vahvistamiseksi (Diak i.a., DIAK2020.) Vastaavasti SPR:n (SPR i.a., Arvot ja periaatteet) mukaan arvot ovat heidän toimintansa ydin ja vapaaehtoiset perehdytetään toimimaan arvojen mukaisesti. SPR on tunnetusti yleismaailmallinen järjestö, jonka arvot ovat samat kaikkialla maailmassa. Oulun osaston toiminnan perustana ovat Punaisen Ristin periaatteet: Inhimillisyys, tasapuolisuus, puolueettomuus, riippumattomuus, vapaaehtoisuus, ykseys ja yleismaailmallisuus.

Toteutimme eettisyyttä opinnäytetyöprosessissamme Diakin opinnäytetyön tekemiseen laadittujen ohjeiden mukaisesti. Raportoinnin avulla esitimme opinnäytetyön tehtävän, lähestymistavan, tiedonkeruutavan sekä valitun aineiston. Kuvasimme myös kerhotoiminnan vaiheiden toteutuksen. Lopuksi esitimme arvioinnin, tulokset sekä toiminnan kehitysideat. (Diak i.a., Opinnäytetyö.) Lisäksi pyrimme arvioimaan asiakasryhmän kerhotoiminnan tulevaisuutta esikotouttamisena SPR:ssä. Opinnäytetyön luotettavuutta on arvioitu prosessin aikana yhteistyössä sekä ohjaavien opettajien, Elina Pekosen, Mika Alavaikon, Kai Henttosen ja Anna Liisa Karjalaisen, että työelämäkumppanin, Sanna Tuorilan, kanssa. Opinnäytetyön rinnalla on kirjoitettu

opinnäytetyön päiväkirjaa, jossa on kuvattu työn tekemisen ja edistymisen vaiheita kuukausittain 2015 – 2016 aikana. Havaitsimme sekä kerhotoiminnan aikana että opiskellessamme, että Diakin ja SPR:n arvot toteutuivat käytännössä.

8 KERHOTOIMINNAN KEHITYSIDEAT JA TULEVAISUUS

8.1 SPR:n Oulun osaston toimintaan liittyvät kehitysideat

Opinnäytetyössä esitetyt SPR:n Oulun osaston toimintaan liittyvät kehittämis ehdotukset perustuvat arjen kerhotoiminnassa tehtyihin havaintoihin. Lisäksi vastuuohjaajien ja yhdyshenkilön haastatteluissa tuli esille yksittäisiä kehitystoimia, jotka on kirjoitettu alla oleviin kehitysideoihin mukaan. Tavoitteena on toiminnallisten kokeilujen avulla saavuttaa uusia ja parannettuja työmenetelmiä sekä saada aikaan sujuvampaa esikotouttamistoimintaa. Luettelemme taulukossa (1.) SPR:n Oulun osaston toimintaan liittyviä kehitysideoita sekä esittelemme myös lyhyesti mitä, missä ja milloin näitä toimenpiteitä voisi hyödyntää. Kerromme taulukon (1.) alla esitetyistä ideoista tarkemmin. Haluamme kiinnittää huomiota erityisesti **vapaaehtoisten motivoimiseen** sekä **yhteisiin palavereihin ja tiedonkulkuun**, mitkä mielestämme helpottavat ja jopa parantavat maahanmuuttajien parissa tehtävää vapaaehtoistyötä.

TAULUKKO 1. SPR Oulun osaston toimintaan liittyviä kehitysideoita

Kehitysidea	Mitä	Missä	Milloin
1. Suunnittelu- ja seurantatilaisuudet	- toimintalinjojen luominen - päällekkäisyyksien poisto - toiminnan arvioiminen	- palaverit	- vähintään kaksi/vuosi
2. Palaverit ja tiedonkulku	- aktiivi/ammattihenkilöstön ja vapaaehtoisten välinen tiedonkulku	- sähköiset viestintävälineet (esimerkiksi Facebook, WhatsApp)	- jatkuvaa/osaksi toimintaa
3. SPR:n monikulttuurisen toiminnan yhdyshenkilön rooli	- työn jakaminen, johtoryhmä/tiimityö	- palaverit	- jatkuva/osaksi toimintaa
4. Vapaaehtoistyön suuntaaminen	- oppilastyön hyödyntäminen - opinnäytetyöt (haaste: kuka ehtii ohjata?)	- markkinointi oppilaitoksille	- 1-2 kertaa /lukukausi
5. Vapaaehtoisten motivointi	- mukaan suunnitteluun - henkilökohtainen kiitos	- palaverit - virkistystoiminta	- jatkuva/osaksi toimintaa

Kuvaamme kutakin SPR:n Oulun osaston operatiiviseen toimintaan liittyvää kehitysideaa tarkemmin seuraavissa kappaleissa.

1. Kehitysidea: Suunnittelu- ja seurantatilaisuudet

Tavoite olisi järjestää SPR:n Oulun osaston monikulttuurisuustyön uuden toimintakauden alkuun yhteinen suunnittelupalaveri (vähintään kaksi kertaa vuodessa). **Tällä pyrittäisiin luomaan ja varmistamaan suuret toimintalinjat kuhunkin yksikköön** (vertaa luku 4.1). Lisäksi tieto leviäisi monikulttuurisuustyön sisällä siitä, mitä kussakin yksikössä tullaan tekemään. Toiminnansuunnittelu saisi suuremman huomion ja yhdessä keksityt ideat voitaisiin hyödyntää tai jopa yhdistää. Tällöin myös **mahdollisia päällekkäisiä suunnitelmia tai toimintoja voitaisiin poistaa tai vähintään hyödyntää toisen ryhmän valmista toimintamallia**. Yhteisillä suunnittelupalavereilla varmistettaisiin myös parempi koordinointi ja tiedonkulku sekä **aikatauluttaminen**. Seurantapalaverissa vastaavasti käytäisiin eri toimintaryhmien **toiminta läpi ja hyvät kokemukset voitaisiin saattaa kaikkien käyttöön edelleen hyödynnettäviksi**. Toimintaryhmien yhteisen palaverin jälkeen olisi tärkeää, että kunkin yksikön toimintaryhmän omat palaverit ja suunnittelutilaisuudet pikaisesti aikataulutettaisiin. On hyvä muistaa, että vapaaehtoisille on annettava kohtuullinen aika reagoida suunnittelupalaverikutsuun.

2. Kehitysidea: palaverit ja tiedonkulku

Tavoite on, että **eri yksiköissä ja toimintaryhmissä toimivien sekä aktiivi/ammattihenkilöstön että vapaaehtoisten toimijoiden** (vertaa luku 4.1) **tiedonkulku olisi kohtuullisen helppoa ja nopeaa**. Myös palavereissa esiin tulleet operatiiviseen toimintaan liittyvät asiat voitaisiin tuoda kaikille toimijoille tiedoksi mahdollisimman pian. Tällöin toiminta tasapuolistuu ja mahdollisesti voi syntyä uusia ideoita toimintaan. **Nopea tiedonkulku mahdollistaa myös nopean reagoinnin**. **Tiedonkulussa voitaisiin hyödyntää teknologian eri mahdollisuuksia**, esimerkiksi modernien sähköisten viestintätyökalujen hyödyntäminen. Näitä voisivat olla yhteiset työalustat, esimerkiksi Sharepoint sekä yhteydenpitoa varten luodut työkalut kuten Doodle, Facebook-ryhmä, WhatsApp-ryhmä tai muut vastaavat (pika)viestintätyökalut.

3. Kehitysidea: SPR:n monikulttuurisen toiminnan yhdyshenkilön rooli

Tavoitteena olisi saada **yhdyshenkilön rooli (yksinäisestä) operatiivisen toiminnan ohjaajasta näkyvämmäksi siten, että hänen työkuormaansa tulisi pienentää jakamalla työmäärää tasaisemmin** muiden aktiivitoimijoiden kesken, esimerkiksi muodostamalla **toiminnan johtoryhmä** (vertaa luku 6.3). Eri yksikköjen tehtävävastuita voitaisiin johtoryhmätyöskentelyllä jakaa. Näin yksittäinen henkilö ei kuormitu kohtuuttomasti ja sijaisuustoiminta olisi luontevasti samalla hajautettu. Tärkeä kysymys on, saavutetaanko avainhenkilöiden tiimimäisellä organisoitumisella parempi tiedonkulku ja siten yhdyshenkilön työkuorma muodostuisi kohtuullisemmaksi. Tiimimäinen työskentely voi edellyttää aktiivien kouluttamista.

4. Kehitysidea: Vapaaehtoistyön suuntaaminen oppilaitoksille ja opiskelijoille

Tavoitteena olisi **vapaaehtoistyön tarjoaminen esimerkiksi sosiaali- ja terveystieteiden oppilaitoksissa opiskeleville oppilaille osaksi heidän opetustaan**. Tällöin tarjottaisiin aktiivisesti mahdollisuus harjoitella esimerkiksi **ryhmien ohjaamista** (vertaa luku 3.1). Myös **opinnäytetyön aiheita ja harjoittelupaikkoja** voisi tarjota aktiivisemmin eri oppilaitoksille. Työelämäyhteistyökumppanin puolelta käytännön haasteena on se, ettei resursseja opinnäytetöiden ohjaukseen löydy. Tällainen toiminta ei ole heidän toimintansa alkuperäinen tarkoitus. Toisaalta, jos yhteistyön katsotaan hyödyntävän molempia, toteutusehdotuksena voitaisiin järjestää oppilaitoksessa SPR:n 1-2 esittelykertaa lukuvuodessa. Samalla **opiskelijaryhmät sitoutettaisiin toimintaan vähintään vuodeksi kerrallaan tai jopa pidempiin projekteihin** (opinnäytetyö). Jos opinnäytetyöskentelyä halutaan edistää, olisi parasta esitellä vapaaehtoistyön mahdollisuuksia jo toisen lukukauden opiskelijoille. **Vastaavasti oppilaitos katsoisi opintojen ohella tehtävän vapaaehtoistyön hyväksi lukemista sopiviin opintojaksoihin**. Diakonia-ammattikorkeakoulussa toimii OSKE-pajatoiminta (Osallistavan kehittämisen pajat), jossa eri työelämä- ja järjestötahot voivat markkinoida omia yhteistyötoiveitaan. Sekä toiminnan tarjoaja että opiskelijat hyötyvät yhteisestä vapaaehtoistoiminnasta.

5. Kehitysidea: Vapaaehtoisten motivointi ja sitouttaminen

Tavoite on vapaaehtoisten motivointi ja pidempiaikainen sitouttaminen vapaaehtoistoimintaan. Vapaaehtoistyöntekijät ovat usein **hyvin motivoituneita aloittaessaan toiminnan**, mutta haasteeksi muodostuu se, millä keinoin motivaatio ja työskentelyn merkitys voidaan säilyttää mahdollisimman pitkään. Usein vapaaehtoiset toivovat saavansa **arvostusta ja kiitosta tehdystä työstä**. Jo pieni henkilökohtainen kiitos voisi auttaa jatkamaan arvokasta työtä. Myös **toiminnan suunnittelu ja siihen vaikuttaminen on monelle vapaaehtoiselle tärkeää** (vertaa luku 3.2 ja 6.3). Olisi suunniteltava, miten osallistetaan vapaaehtoistyöntekijät jo toiminnan suunnitteluvaiheessa. Lisäksi jatkuvan motivaation ylläpitämiseksi tarvitaan hyvää työhön perehdyttämistä, ajoittaista lisäkoulutusta, vapaaehtoisryhmän tarjoamaa vertaistukea ja satunnaisia virkistystilaisuuksia. Pienellä vaivalla voidaan hyvää mieltä välittää huomioimalla vapaaehtoisia esimerkiksi kiitoksin, kunniakirjoin tai kukin järjestön virkistystilaisuuksissa. Tällainen huomiointi voi olla suuri motivaation lähde monelle. Teologian tohtori Anne Pessi on tutkinut muun muassa vapaaehtoistyön ja kansalaisyhteiskunnan sekä yhteisöllisyyden ja kirkon sosiaalityön teemoja. Hänen vapaaehtoistyötä käsittelevä teologian väitöskirjansa on vuodelta 2004. Siinä pohdittiin merkityksellistä elämää hyväntahtoisuuden näkökulmasta. Opinnäytetyössä emme kuitenkaan perehtyneet syvemmin Pessin julkaisuun.

8.2 Käytännön kerhotoimintaan sisältyvät kehitysideat

Käytännön kerhotoiminnan kehitysideat ja ehdotukset ovat ideoita, jotka tulivat mieleemme ohjatessamme esikotouttamiskerhoa turvapaikanhakijoille (vertaa luku 6.2). Osa ideoista on jo käytössä kerhotoiminnassa, mutta niiden jatkokehittäminen tai toimien syventäminen on edelleen tärkeää. Luottelemme alla olevassa taulukossa (2.) käytännön kerhotoiminnan kehitysideoita. Erityisesti kehitysideoista haluamme tuoda esille **turvapaikanhakijoiden osallisuuden** (vertaa luvut 2.4 ja 3.3), **kulttuurivaihdon** (vertaa luvut 3, 4.2 ja 7.1) sekä **yhteiset vierailut** (luku 3 ja 4.2). Esille tuodut kehitysideat toteutuvat osin käytännössä, mutta niiden tärkeyttä ei voi koskaan korostaa liikaa. Käytännön kerhotoiminnan kehitysideoiden toteuttaminen vaatii ennen kaikkea uskallusta ottaa turvapaikanhakijat osaksi suunnittelua ja halua kehittää toiminnasta

heidän näköistä toimintaa. Toimintasuunnittelussa tulee muistaa myös turvapaikanhakijoiden kielitaito ja heidän kulttuurinsa asettamat rajoitukset. Vierailut eri virastoissa tai kauppakeskuksissa antaisivat mahdollisuuden tutustua myös paikallisliikenteeseen ja sillä liikkumiseen. Kerho-osallistujat toivat esille, että yksin liikkuminen tuottaa ongelmia. Yhdessä matkustaminen joukkoliikennevälineillä lisäisi turvapaikanhakijoiden rohkeutta liikkua jatkossa yksin.

TAULUKKO 2. Käytännön kerhotoiminnan sisällöllisiä kehitysideoita

Idea/aihe	Mitä	Missä
1. Turvapaikanhakijoiden osallisuus	Kartoitetaan toiveet ennen toiminnan suunnittelua, esimerkiksi joko haastattelemalla ja ottamalla turvapaikanhakijat mukaan suunnittelupalaveriin	Turvapaikanhakijat otetaan mukaan toiminnansuunnitteluun jo vastaanottokeskuksissa.
2. Enemmän vierailijoita	Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat tutuiksi, esimerkiksi äitiys/lastenneuvola, päiväkodin edustaja jne.	Pyydetään vastaanottokeskuksiin eri tahoja esittelemään omaa toimintaansa.
3. Vierailut	Tutustumiskäyntejä kaupungilla	Opetellaan yhdessä ryhmän kanssa käyttämään paikallisliikennettä, tutustutaan esimerkiksi eri virastoihin ja kauppakeskuksiin. Vierailut tehdään yhdessä alusta loppuun, eli saatetaan asiakkaat myös takaisin yksikköön. Saattaminen lisää turvallisuuden tunnetta ja samalla on mahdollisuus keskustella sekä tutustua kaupunkiin.
4. Suomen kieli tutuksi	-e-koulutusmateriaalin hyödyntäminen -kirjastossa käynti	Neuvotaan ”kädestä pitäen” missä verkossa voi itsenäisesti opiskella suomen kieltä. Tutustutaan kaupungin kirjastoon ja siellä olevaan lehtisaliin. Haasteena on, ettei kirjastokortti ilman vakituista osoitetta ole mahdollinen.
5. Tutustuminen suomalaiseen kulttuuriin	Hyödynnetään suomalaisen kulttuuriin liittyvät vuodenajat	Kerrotaan, esitellään ja mahdollisuuksien mukaan myös vietetään suomalaisia juhlia yhdessä, huomioidaan myös eri uskonnot. Keskustelu vaatii sensitiivisyyttä.
6. Kulttuurivaihto	Turvapaikanhakijat kertovat tavoistaan ja kulttuuristaan	Kulttuurivaihto-teemalla toteutuvat kerhokerrat, jolloin turvapaikanhakijat hoitavat kerhon ”ohjauksen”. Toimintana esimerkiksi ruuanlaitto tai ulkoilu yhdessä tms.
7. Retket lähiympäristöön	Hyödynnetään suomalaisen luonnon rikkauksia eri vuodenaikoina	Metsäretket, lintujen bongaus, marjanpaiminta, sienestys, kalastaminen tai pilkkiminen jne.
8. Turvapaikanhakijoiden vapaaehtoistyö	Kerrotaan, mitä ja missä turvapaikanhakijat voivat tehdä vapaaehtoistyötä (vertaa Salama-tiimin toiminta)	Hyödynnetään lähiympäristössä olevia mahdollisuuksia esimerkiksi vanhainkodissa ulkoiluapu, kouluissa kunnostusapu jne.

9. Lakitietoisuus	Kerrotaan suomalaisesta lainsäädännöstä	Muistetaan huomioida turvapaikanhakijoiden kielitaidon taso tai tulkki mukaan. Ymmärrys lainsäädännöstä lisää tietoisuutta suomalaista kulttuuria kohtaan.
-------------------	---	--

8.3 Kerhotoiminnan tulevaisuus esikotouttamisena

Toukokuussa 2016 tilanne oli se, että kerhotoiminnan jatkuminen syksyllä 2016 jäi epävarmaksi. Kerhotarpeeseen vaikuttaa ensisijaisesti se, mikä on Oulussa asuvien kohdeasiakkaiden määrä. Toisaalta esikotouttamiseen vaikuttaa myös se, mikä on syksyllä 2016 Ouluun turvapaikanhakijoina saapuvien uusien ihmisten määrä. Jos uusia turvapaikanhakijoita ei maahamme saavu, kerhotoiminnassa nyt mukana olleet vapaaehtoiset vapautuvat muuhun toimintaan. Suurin osa nykyisistä turvapaikanhakijoista ei saa oleskelulupaa, joten he eivät todennäköisesti osallistu enää syksyllä esikotouttamistoimintaan. Vastaavasti syksyllä uusia vapaaehtoisia ilmoittautuu SPR:n toimintaan mukaan. Vaikka toimintamahdollisuuksia SPR:ssä on paljon, on tärkeää, että juuri yksittäiselle vapaaehtoiselle voidaan osoittaa pikaisesti jokin tietty tekemisen kohde.

Esikotouttamisen tarvetta Oulussa on hankalaa ennakoida. Yleisradion 27.6.2016 päivätyssä uutisessa (Holopainen, YLE-uutiset 27.6.2016) Lapin rajavartioston apulaiskomentaja, Jussi Sainio, kertoi, ettei turvapaikanhakijoita ollut saapunut Lapissa itärajan yli enää huhtikuun 2016 alkuvuikkojen jälkeen. Sainion mukaan Tornion kautta Suomeen saapuu vain yksittäisiä turvapaikanhakijoita. Vilkas muuttoliikenne Tornion kautta hiljentyi jo joulukuun 2015 loppupuolella. Tämän jälkeen Suomeen tulijoiden reitti painottui Sallan ja Raja-Joosepin raja-asemille. Kummatkin reitit ovat alkukevään 2016 aikana hiljentyneet merkittävästi. Sainio kertoi, että maahantulorajoitusten asettamisen jälkeen, huhtikuun kymmenes päivä, itäinen reitti on lähes kokonaan tyrehtynyt Sallan ja Raja-Joosepin asemilta. Kesäkuussa 2016 Sallan ja Raja-Joosepin kohdalla rajan voivat ylittää vain Suomen, Venäjän ja Valko-Venäjän kansalaiset perheenjäsenineen. Itärajan maahantulorajoitukset ovat voimassa lokakuulle 2016 asti. (Holopainen, YLE-uutiset 27.6.2016.)

Turvapaikanhakijamäärien pienentyessä on Maahanmuuttovirasto vuoden 2016 aikana edelleen sopeuttanut vastaanottokeskusverkostoa ja vähentänyt noin 16 000 paikkaa vastaanottokeskuksia lakkauttamalla tai keskusten majoituskapasiteettia pienentämällä. Tämän vuoksi myös Tornion järjestelykeskuksen valmius-tila lopetettiin kesäkuun 2016 alkupuolella. Itärajan kautta Lappiin tuli vuodenvaihteen 2016 jälkeen hieman yli 1700 turvapaikanhakijaa. (Sisäministeriö i.a., Maahanmuuton tilannekatsaus 1/2016.)

Syksyn 2016 aikana olemme kuulleet eri medioista, että Turkin ja Euroopan Unionin rajalla on yhä edelleen Eurooppaan tulevien tungos. Sisäministeriön Maahanmuuton tilannekatsauksen (Sisäministeriö i.a., Maahanmuuton tilannekatsaus 1/2016) mukaan tammi-toukokuun 2016 välisenä aikana oli Suomesta hakenut turvapaikkaa noin 3000 henkilöä. Turvapaikanhakijoiden määrän kasvuun on varauduttava, mutta määrää on erittäin vaikeaa ennustaa. Turvapaikanhakijamäärät ovat pienentyneet useissa Euroopan Unionin maissa, mutta esimerkiksi Saksaan ja Ruotsiin on edelleen verrattain paljon tulijoita. Suomeen turvapaikanhakijoita saapuu noin viisikymmentä - sata (50–100) henkilöä viikossa (kesä-heinäkuussa 2016). Todennäköistä on, ettei turvapaikanhakijoita saavu maahan vuoden 2015 tapaan, yllättävän suurena ryhmänä. Uusia maahantuloreittejä voi edelleen syntyä, jolloin turvaa hakevien määrä Suomessa voi myös kasvaa. Maahanmuuton tilannekatsauksen (Sisäministeriö i.a., Maahanmuuton tilannekatsaus 1/2016) mukaan on arvioitu, että vuonna 2016 turvapaikanhakijoita olisi noin 10 000 henkilöä.

Paikallista esikotouttamistoiminnan tulevaisuutta on erittäin vaikea ennustaa, koska turvapaikanhakijoiden määrät ovat selvästi vähentyneet. Ouluun tulijoiden sijoittumiseen vaikuttaa eniten se, miten uudet reitit Eurooppaan ja Suomeen muotoutuvat. Tuorilan (henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2016) mukaan esikotoutuminen päättyy siihen, kun turvapaikanhakija saa oleskeluluvan. Tästä alkaa niin sanottu nivelvaihe ja kotoutumistoimenpiteet jatkuvat joko vastaanottokeskuksen kautta tai uudella paikkakunnalla. Nivelvaihe kestää noin yhden kuukauden, samanaikaisesti alkaa SPR Oulun osaston tarjoama asumisapu, mikä kestää noin 10 viikkoa. (Sanna Tuorila, henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2016.)

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

9.1 Opiskelijoiden johtopäätökset

Opinnäytetyöprosessin aikana meille selveni se, miten yllättävä ja kiireellinen tilanne oli syksyllä 2015. Kuten kerroimme luvussa kaksi (2), Ouluun saapui erittäin suuri määrä turvapaikanhakijoita lyhyen ajan aikana. Valmiita suunnitelmia ja toimintamalleja näin suuren ihmisjoukon vastaanottoon ei luonnollisesti ollut suunniteltu. Hätmajoitukselle ja -toimille oli suuri kysyntä. Akuutin tilanteen hieman rauhoituttua pystyttiin sekä avun tarvitsijoiden, että vapaaehtoisten avuntarjoajien toimintaa ryhtyä koordinoimaan. Mielestämme tässä SPR:n Oulun osasto onnistui erittäin hyvin. SPR lähti järjestelmällisesti toimimaan järjestönä perusvalmiussuunnitelmiansa mukaisesti. Samalla toimintaa pystyttiin seuraamaan ja kiireellisiin avunpyyntöihin vastaamaan vapaaehtoisten suuren määrän avulla. Tässä on ollut suuri työ, josta suurimman vastuun ovat kantaneet monikulttuurisuus toiminnan yhdyshenkilö ja jo toiminnassa olleet, kokeneet vastuuohjaajat tai -toimijat. Heidän työskentelynsä loi perustan muiden vapaaehtoisten työlle.

Kokemuksemme kerhotoiminnasta, sen suunnittelusta, toteutuksesta ja palautekeskusteluista oli kokonaisuutena erittäin positiivinen. Meille oli yllätys, miten paljon vapaaehtoisia jäi lyhyen toimintajakson jälkeen pois ryhmästä. Vapaaehtoisten sitoutuminen oli siten vähäistä ja lyhytaikaista, vaikka palavaa intoa ja halukkuutta toimimiseen tuntui olevan varsinkin toiminnan alussa. Kehitysideoita miettiessämme yritimme löytää tapoja, joilla sitoutumista voitaisiin parantaa. Lisäksi toimme esille muita kehitysideoita, mutta täytyy muistaa, että toiminnan pohja on **vapaaehtoisuus**. Opimme uutta vuorovaikutuksesta ja kohtaamisesta, mutta erityisesti monikulttuurinen ohjaustyö - ihmisten kohtaaminen - oli palkitsevinta. Lisäksi olemme perehtyneet tietyn asiakasryhmän elämäntapaan, tapakulttuuriin sekä ihmisiin. Olemme valmiita jatkamaan kerhotoimintaa, jos tarvetta toiminnalle ilmenee.

9.2 Monikulttuurisuusosaamisen hyödyntäminen seurakuntatyössä

Mielestämme voimme hyödyntää monipuolisesti käytännön kerhotoiminnasta saatuja kokemuksia diakonia- ja seurakuntatyössä. Diakoniaopintojen kannalta monikulttuurisuustyö ja siitä tehty opinnäytetyö ovat antaneet meille paljon sekä teoriaosaamista että käytännön rohkeutta tarttua monikulttuuriseen työhön. Erityisesti vuorovaikutukseen ja kohtaamiseen olemme saaneet arvokkaita oppimiskokemuksia ja kohtaamisten luomaa ammatillista varmuutta (vertaa luvut 3.4 ja 3.5). Opimme paljon myös moniammatillisesta yhteistyöstä ja sen merkityksestä hädän keskellä olevien ihmisten auttamisessa. Lisäksi koemme, että osaamisemme hyödyntäminen diakoniatyössä voi madaltaa seurakunnan kynnystä kutsua mukaan toimintaan turvapaikanhakijoita ja maahanmuuttajia. Tämä voi tuoda lisää näkyvyyttä seurakunnasta ulospäin, erityisesti maahanmuuttajille. Diakoniatyön keskeisenä tavoitteena on *auttaa heikoimmassa asemassa olevia ihmisiä, uskonnollisesta vakaumuksesta riippumatta*. Diakoniatyö tulisi saada näkyvämmäksi ja osallistavammaksi myös turvapaikanhakijoiden parissa.

Seurakunnat ovat olleet yksi arvokas yhteistyölinkki maahanmuuttajien kotouttamisprosessissa, mutta paikallisesti koimme, että heidän auttava toimintansa on ollut enimmäkseen hätäavunantoa. Seurakuntien monikulttuurisuustoiminnan aktiivisuus vaihtelee Oulun evankelis-luterilaisten seurakuntien välillä. Tämän havaitsimme tehdessämme Kirkon monikulttuurisuustyö ja kansainvälinen vastuu - opintojakson oppimistehtäviä. Mielestämme ensisijaisena syynä alueelliseen vaihteluun on turvapaikanhakijoiden/pakolaisten tai maahanmuuttajien määrä seurakunnan alueella. Lisäksi monikulttuurisuustoiminnan aktiivisuus vaihtelee seurakunnittain tai jopa työntekijöiden välillä, halutaanko aidosti saada toimintaan mukaan turvapaikanhakijoita. Ollaanko seurakunnassa valmiita jalkautumaan ja viestittämään toiminnasta esimerkiksi turvapaikanhakijoille heidän omalla kielellään tai edes englanniksi? Tämä on valitettavaa, mutta tällaista ajattelua ja asenteita olemme havainneet. Vastaavasti SPR on pyrkinyt voimakkaammin kotouttamistoiminnallaan pitkäkestoiseen, sitoutuneeseen toimintaan.

Kaikenlainen avustustoiminta on ollut suureksi avuksi turvapaikanhakijoiden esikotouttamisessa. Toimijoiden ei tule kilpailla keskenään, vaan pyrkiä toimimaan

sujuvasti yhteisen päämäärän vuoksi. Olemme havainneet, että useat toimijat täydentävät toistensa avustustoimia, kunhan vain tiedonkulusta riittävästi huolehditaan.

LÄHTEET

- Aalto, Mikko 2000. Ryhmästä ryppääksi. 4. Painos. Helsinki: My Generation Oy.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. DIAK2020 - Hyvän tekemisen korkeakoulu, arvot. Viitattu 26.5.2016.
<http://www.diak.fi/mikadiak/Arvot/Sivut/default.aspx>
- Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. Opinnäytetyö. Viitattu 27.5.2016.
<http://www.diak.fi/opiskelu/opinnaytetyo/Sivut/default.aspx>
- Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. Opin portailla. Viitattu 26.5.2016.
<http://www.diak.fi/tyoelama/hankkeet/Opin%20portailla/Sivut/default.aspx>
- Diakoniatyöntekijöiden liitto 2016. Diakoniatyöntekijän eettiset ohjeet 22.9.2016. Diakoniatyöntekijöiden Liitto ja Diak. Viitattu 20.11.2016.
http://www.dtl.fi/uploads/DTL_eettisetohjeet_2016.pdf. Tuloste tekijöiden hallussa.
- Gothóni, Raili & Jantunen, Eila 2010. Käsitteitä ja käsityksiä diakoniatyöstä ja diakonisesta työstä. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A Tutkimuksia 25. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 20.11.2016.
www.diak.fi/tyoelama/Julkaisut/Documents/A_25_ISBN_9789524930895.pdf
- Gothóni, Raili & Siirto, Ulla 2016. Pakolaisuudesta kotiin. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Hiltunen, Pekka Y & Vasko, Timo 2011. Hyvä tietää uskontodialogista. Näkökulmia Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jäsenille. Kirkon ulkoasiain osasto. Helsinki. Viitattu 13.12.2016
[http://sakasti.evli.fi/sakasti.nsf/0/6EAD6F5F516D88D3C2257C1300319873/\\$FILE/HyTiUsDi271112.pdf](http://sakasti.evli.fi/sakasti.nsf/0/6EAD6F5F516D88D3C2257C1300319873/$FILE/HyTiUsDi271112.pdf)
- Holopainen, Hanna 2016. Lappiin ei enää juurikaan tule turvapaikanhakijoita - rauhallista jo kuukausia. YLE-uutiset 27.6.2016. Viitattu 27.6.2016.
http://yle.fi/uutiset/lappiin_ei_enaa_juurikaan_tule_turvapaikanhakijoita__rauhallista_jo_kuukausia/8981111?ref=leiki-uup. Tuloste tekijöiden hallussa.
- Ihalainen, Jarmo & Kettunen, Terttu 2011. Turvaverkko vai trampoliini sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: WSOYpro Oy.

- Kaseva, Kaisa 2011. Sosiaali- ja terveysministeriö. Raportteja ja muistioita 2011: 16. Asiakkaan asema, itsemäärääminen ja vaikutusmahdollisuudet sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisessä -integroitu kirjallisuuskatsaus. Viitattu 20.2.2016.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=3320152&name=DLFE-16805.pdf. Tuloste tekijöiden hallussa.
- Kirkkolaki 26.11.1993/1054. Viitattu 3.9.2016.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054>
- Kotkan kaupunki i.a. Turvapaikanhakijoille esikotouttamista, 23.2.2016. Viitattu 4.9.2016.
http://www.kotka.fi/asukkaalle/ajankohtaista_kotkassa/101/0/turvapaikanhakijoille_esikotoutumista
- Kulmala, Emily & Suvilampi, Anna. 2004. Muslimien kohtaaminen sosiaalialan työssä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Pori. Diakoninen sosiaali-, terveys- ja kasvatusalan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Laitinen, Merja & Niskala, Asta 2013. Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino.
- Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 17.6.2011/746. Viitattu 1.3.2016 ja 4.9.2016.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110746>
- Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386. Viitattu 2.4.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>
- Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493. Viitattu 4.9.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>
- Luomio, Milla 2011. Hymyn takana – Thaimaalaiset maahanmuuttajat, viranomaiset ja kotoutuminen. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 93, Tampere.
- Maahanmuuttovirasto i.a. Tietoa turvapaikanhakijalle. Viitattu 8.6.2016.
http://www.migri.fi/download/16436_tietoa_tphakijalle_fi.pdf. Tuloste tekijöiden hallussa.
- Maahanmuuttovirasto 2016. Tietoa virastosta. Viitattu 15.2.2016.
http://www.migri.fi/tietoa_virastosta

Maahanmuuttovirasto 2016. Vastaanottotoiminta. Viitattu 2.4.2016.

http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/vastaanottotoiminta/vastaanottokeskukset

Matinheikki-Kokko, Kaija 2011. Kulttuuriin kätkeyty toimijuus. Teoksessa Päivi Kaljonen & Kaija Matinheikki-Kokko (toim.). Osallistava monikulttuurinen sosiaaliohjaus. Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Helsinki: Metropolia, 20–37.

Mäkinen, Päivi; Raatikainen, Eija; Rahikka, Anne & Saarnio, Tuula 2011. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.

Mönkkönen, Kaarina 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Pakolaisneuvonta ry i.a. Turvapaikanhakijan asema Suomessa. Viitattu 9.10.2016.

http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=66&lang=suo

Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.

Sakasti. i.a. Palvelu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöille ja toimijoille. Diakonia. Viitattu 20.11.2016.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=ContentCB179>

Sakasti i.a. Palvelu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöille ja toimijoille. Kirkon diakonia ja yhteistyö. Viitattu 9.10.2016 ja 20.11.2016.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/053866141B1C093CC22576EE0036224F/\\$FILE/KDYesite.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/053866141B1C093CC22576EE0036224F/$FILE/KDYesite.pdf)

Sanomalehti Kaleva 19.8.2015. Oulussa avataan hätämajoitusyksikkö turvapaikanhakijoille. 19.8.2015. Viitattu 15.6.2016.

<http://www.kaleva.fi/uutiset/oulu/oulussa-avataan-hatamajoitusyksikko-turvapaikanhakijoille/704910/>. Tuloste tekijöiden hallussa.

Sanomalehti Kaleva 3.9.2015. Vastaanottokeskusten tukiyhdistys perustettiin Ouluun. 3.9.2015. Viitattu 27.10.2016.

<http://www.kaleva.fi/uutiset/oulu/vastaanottokeskusten-tukiyhdistys-perustettiin-ouluun/706067/>. Tuloste tekijöiden hallussa.

Sisäministeriö i.a. Kotoutuminen. Viitattu 10.6.2016.

<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/kotoutuminen>

Sisäministeriö i.a. Maahanmuuttohallinto. Viitattu 2.5.2016.

<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/maahanmuuttohallinto>

Sisäministeriö i.a. Maahanmuuton tilannekatsaus 1/2016. Sisäministeriön julkaisu 21/2016, Maahanmuutto. Sisäministeriö 22.6.2016. Viitattu 27.6.2016. <http://www.intermin.fi/julkaisu/212016?docID=68437>. Tuloste tekijöiden hallussa.

Sisäministeriö i.a. Maahanmuutto. Turvapaikanhakijat. Viitattu 12.5.2016. <https://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat>

Sisäministeriö 2015. Mediatiedote 22.9.2015. Viitattu 12.5.2016.

http://www.intermin.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/maahanmuutto/1/0/tornion_jarjestelykeskuksen_toiminta_kaynnistynyt_62521?language=fi

Sisäministeriö 2015. Mediatiedote 2.10.2015. Viitattu 12.5.2016.

http://www.intermin.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/maahanmuutto/1/0/uusi_arvio_turvapaikanhakijoiden_maarasta_on_50_000_62821?language=fi

Sosiaali- ja terveysministeriö STM 2004. Valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta (ETENE). Monikulttuurisuus Suomen Terveys- huollossa. Etene julkaisuja II. ETENE:n 5. kesäseminaari. Helsinki 2004. Viitattu 26.5.2016. <http://etene.fi/documents/1429646/1559086/ETENE-julkaisuja+11+Monikulttuurisuus+Suomen+terveydenhuollossa.pdf/24ffa4b2-1ac7-4926-984e-e99555630342>. Tuloste tekijöiden hallussa.

Suomen Ekumeeninen Neuvosto 2007. Kirkko turvapaikkana. Suomen ekumeenisen neuvoston julkaisuja LXXXII. Viitattu 16.2.2016. http://www.ekumenia.fi/data/liitteet/kirkko_turvapaikkana_2007-2.pdf. Tuloste tekijöiden hallussa.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Aamenesta öylättiin. Kirkko turvapaikkana. Viitattu 16.2.2016.

http://www.ev12.fi/sanasto/index.php/Kirkko_turvapaikkana

Suomen Mielenterveysseura 2016. Maahanmuuttoprosessi etenee vaiheittain. Viitattu 17.2.2016.

<http://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/vaikeatel%C3%A4m%C3%A4ntilanteet/maahanmuutto/maahanmuuttoprosessi-etenee-vaiheittain>

Suomen Pakolaisapu i.a. Kotoutumisen edistäminen. Viitattu 13.5.2016. <http://pakolaisapu.fi/pakolaisuus/ratkaisut/kotoutumisen-edistaminen/>

Suomen Pakolaisapu i.a. Pakolaisuus Suomessa. Viitattu 12.5.2016.

<http://pakolaisapu.fi/pakolaisuus/pakolaisuus-suomessa/>

- Suomen Pakolaisapu i.a. Sanasto. Viitattu 13.5.2016.
<http://pakolaisapu.fi/pakolaisuus/sanasto/>
- Suomen Punainen Risti i.a. Arvot ja periaatteet. Viitattu 26.5.2016.
<https://rednet.punainenristi.fi/sites/rednet.mearra.com/files/tiedostolataukset/Punaisen%20Ristin%20arvot%20ja%20periaatteet%20PERUS%202013.pdf>. Tuloste tekijöiden hallussa.
- Suomen Punainen Risti i.a. Turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten vastaanotto. Viitattu 25.5.2016.
<https://www.punainenristi.fi/tutustu-punaiseen-ristiin/tyomme-suomessa/turvapaikanhakijoiden-pakolaisten-vastaanotto>
- Suomen Punainen Risti 2014. Kotoutumiskaari. Viitattu 4.4.2016.
<https://rednet.punainenristi.fi/kotoutumiskaari>. Tuloste tekijöiden hallussa.
- Suomen Punainen Risti 2015, Oulun osasto. Monikulttuurinen toiminta. Viitattu 17.6.2016.
<https://rednet.punainenristi.fi/node/6570>
- Suomen Punainen Risti 2016, Oulun osasto. Toiminnan esittely. Viitattu 25.5.2016.
<https://rednet.punainenristi.fi/node/6474>
- Suomen YK-liitto i.a. Ihmisoikeudet. Viitattu 24.5.2016.
<http://www.ykliitto.fi/yk70v/yk/ihmisoikeudet>
- Talentia ry 2013. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö. Ammattieettinen lautakunta. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. 6. painos. Helsinki. Viitattu 26.5.2015.
http://www.talentia.fi/files/558/Etiikkaopas_2013_net.pdf. Tuloste tekijän hallussa.
- Tampereen seurakunta i.a. Miksi kirkko auttaa turvapaikanhakijoita? Viitattu 3.9.2016.
https://tampereenseurakunnat.fi/kirkko_tampereella/uutiset_ja_media/uutiset/miksi_kirkko_auttaa_turvapaikanhakijoita.29426.news
- Tapio, Juha 2016. Moninaisuus ja monikulttuurisuus. Johdanto opintojaksoon, luentomateriaali kevät 2016. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Oulu.
- Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos THL i.a. Turvapaikanhakijoihin liittyviä erityispiirteitä. Viitattu 3.5.2016.
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/turvapaikanhakijat-lastensuojelun-asiakkaina>

- Tuorila, Sanna 2016. Monikulttuurisen toiminnan yhdyshenkilö. Suomen Punainen Ristin Oulun osasto. Henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2016.
- Tuoriniemi, Teija 2014. Kotoutumisen seuranta Porvoossa. Maahanmuuttajapalveluiden pakolaisasiakkaiden kokemuksia kotoutumisestaan asiakkuuden loppuvaiheessa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsinki. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Työ- ja elinkeinoministeriö i.a. Kotouttaminen.fi-palvelu. Valtion kotouttamisohjelma 2016. Viitattu 10.6.2016.
http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/kotouttamistyo_n_tautaa/kotouttamis-_ja_maahan_muuttopolitiikan_painopisteet/valtion_kotouttamisohjelma
- Työ- ja elinkeinoministeriö i.a. Yleistä maahanmuutosta ja maahanmuuttajista. Viitattu 3.5.2016.
https://www.tem.fi/tyo/maahanmuuttajien_kotouttaminen/usein_kysytyt_kysymykset/yleista_maahanmuutosta_ja_maahanmuuttajista
- Uskonnonvapauslaki 2003/453. 6.6.2003. Viitattu 17.2.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030453>
- Vaara, Krista 2001. Maahanmuuttajan kohtaaminen seurakunnassa – haasteita ja mahdollisuuksia. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsinki. Kirstinkadun yksikkö. Opinnäytetyö. Viitattu 20.11.2016.
http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Helsinki2001/VaaraKrista2001.pdf
- Valomerkki 2015. Kirkko ryhtyi toden teolla auttamaan pakolaisia. Viitattu 4.9.2016.
<http://www.valomerkki.fi/uutiset/kirkko-aktivoituu-auttamaan-pakolaisia>
- Vilén, Marika; Leppämäki, Päivi & Ekström, Leena 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. 30.12.2014. Viitattu 17.2.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>
- Yksikön toimintakerhon vastuuohjaajat. Suomen Punaisen Ristin Oulun osasto, Oulu. Sähköpostiviesti 17.6.2016. Vastaanottaja Sari Mäläskä. Tuloste tekijöiden hallussa.